

Po zaslugi maršala Tita je danes Jugoslavija svobodna. Tistim, ki danes govorijo drugače, lahko mirne duše rečemo, da so narodni izdajalci.

FRANCE BEVK

Ob velikih dneh

Primorska se bori, bori za to, da končno očisti svoja izmučena tla fašističnih ostankov, da končno vključi svojo krpo zemlje v meje Titove Jugoslavije. In v tej borbi ljudske množice ne poznajo obstanka: naprej, naprej prav do tja, za kar so goreli naši domovi, za kar so umirali tisoči naših najboljših sinov in hčera.

Zato danes Primorska tako globoko sodoživlja zmago Ljudske fronte na volitvah v Jugoslaviji; sodoživlja ne samo zato, ker je to zmaga pravice, zmaga ljudske demokracije, zmaga republike, zmaga ljudstva, ampak tudi zaradi tega, ker prav vse to pomeni tudi odločen korak naprej pri naših zahtevah po priključitvi Primorske k Titovi Jugoslaviji. Poplava manifestacij in tisoči resolucij in pozdravnih brzojavk so le skromen odmev tega, kar doživljajo naši primorski kmetje, delavci in inteligenti, žene in mladina ob tej zmagi v svojih prekipeljavah srcih.

Nikakor ni slučaj, da prav v času volitev v Jugoslaviji SIAU vpisuje množično ves pošten primorski živelj v borbeno antifašistično organizacijo. Prav tako ni slučaj, da prav ob tem slavi Koper teden bratstva in edinstva. Primorsko ljudstvo hoče pregledati svoje bojne vrste. Ni slučaj zato, ker so nameni enaki — utrjevanje ljudske demokracije.

Tudi festival dela v Gorici je le potrditel vsega tega in ponoven klic našega človeka, da si hoče z delom, s svojimi lastnimi napori zgraditi novo domovino, domovino srečnih delovnih množic.

In to so veliki dnevi, naši veliki dnevi. Veliki zato, ker so tako ljudski. Zborovanja, govori, klici, zastave, pesmi, to je val, s katerim smo sprostil vse, kar čutimo, mislimo in za kar se borimo. Teh naših klicev ne more nikdar prekričati še tako zariplo reakcionarno kričanje, ob naši sproščenosti se razbija slednji reakcionarni poskus, da bi uspelo profašistom prepletkati pravo voljo in zahteve ljudskih množic.

Prav v teh velikih dneh, ko vsa Primorska govori in zahteva, pa se vračajo domov tudi sinovi, možje in očetje ter bratje na rodno grudo iz daljnjih zemelj, kamor jih je pregnal fašistični zločinec, da bi oslabil udarno pest ljudstva. Daleč so bili in dolgo so bili od doma, vendar pa prihajajo danes domov, resda v porušeno domovino, toda v domovino, kjer govori ljudstvo, kjer se uresničuje to, za kar so tudi oni morali od doma, v domovino delavcev, kmetov in delovne inteligence, v domovino, ki jim je res draga.

To niso naši veliki dnevi zato, ker tako piše nekje v zaprašenih bukvalah, ampak ker tako govori ljudstvo, ki je visoko dvignilo svoj glas: Tukaj je Jugoslavija!

Teden bratstva in edinstva

Odgovor naprednih ljudskih množic na provokacije reakcionarjev, odgovor delovnega ljudstva vsem fašističnim ostankom, ki se skušajo potvarjati dejansko voljo ljudstva, obsodba vseh tistih, ki ovirajo pravo borbo antifašistov, obsodba vseh profašistov in organizatorjev fašistične »stavke v Kopru« in »manifestacije v Trstu«, ki dejansko pomenita neprikrit napad na ljudsko oblast

Koperski okraj je v dneh od 11. do 18. t. m. proslavil teden bratstva in edinstva. Na številnih zborovanjih in mitingih, ki so se vršili v Kopru, Izolu, Piranu, Socerji, Kubežu in Marezigah so slovenske in italijanske množice ponovno manifestirale v borbi skovano in s krvjo zapečateni bratstvo; bratstvo, katero bodo tako antifašistični Slovenci kakor Italijani v bodoče še bolj poglobljali in utrjevali. Pri tem je prišla do izraza neomejena volja ljudstva, da strnejo res vse poštene sile v vrste borbenih pripadnikov SIAU, kajti nemogoče si je misliti pravo bratstvo ter uspešno antifašistično borbo izven SIAU. Približno tako govori kratko poročilo o tednu bratstva in edinstva v koprskem okraju.

Torej Koper je ponovno spregovoril;

spregovorile so napredne ljudske množice. In o čem vsem nam neki govorijo teden bratstva in edinstva?

O bratstvu brez dvoma. Da, o bratstvu, ki so ga množice same skovale, množice slovenskih in italijanskih borcev, o bratstvu, katero danes množice same zavestno utrjujejo in poglobljajo, ker se dobro zavedajo, da je prav slovansko italijansko bratstvo pravo, prav v srcu poštenjakov doživeto bratstvo, osnova za doseg vsega tega, za kar se naše ljudstvo bori. Prav naše trajno slovensko-italijansko bratstvo je predpogoj za uspešno borbo proti tistim fašistom, ki skušajo slabiti vrste antifašistov s tem, da razpihujejo nacionalni šovini-

zem. Jasno je, da pomeni teden bratstva dokončno obsodbo vsega protiljudskega delovanja fašistov, vseh odtenkov in kategorij, v veliki meri tudi zato,

ker so množice spoznale, da ni mogoča uspešna protifašistična borba izven SIAU

in se prav v tem tednu množično vključile v svoje edino pravo borbeno protifašistično organizacijo SIAU. To pa pomeni med drugim močan korak naprej pri utrjevanju bratstva.

In prav v to neporušno bratstvo je vložen silen kamen enotnosti. In to prav tiste enotnosti, katero skuša reakcija žigosati kot enostranski sistem. Ta manifestacija enotnosti pa pomeni, da so ljudske množice povedale vsemu svetu, da so prav zato enotne, ker najdejo edino v tej enotnosti jamstvo za uresničitev tega, za kar so se borile. In teden bratstva in edinstva pa nam pomeni še mnogo več: pomeni nam, da pozna naše ljudstvo samo eno pot, pot, ki si jo je začrtalo v težki narodno osvobodilni borbi z lastno krvjo in žrtvijo vsega, kar je imelo, to je pot, ki vodi k dosegu ljudske oblasti, ki vodi k uresničenju prave ljudske demokracije, ki vodi k sreči in blagostanju vsega delavnega ljudstva. Še več, pot, ki nas vodi v naročje matrne Titove Jugoslavije, ki predstavlja

jamstvo, da bomo vse priborjeno tudi obdržali.

Ne eden, stotine doživetih prizorov govore, kako globoko prav za

prav pojmujejo naši pošteti antifašisti teden bratstva in edinstva. Oni točno vedo, da pomeni vsak odklon od tega, korak nazaj, korak v dneve, ko so besneli fašisti in nas strahovali, morili in pobijali. Zato so tako zavestno strnjeni in borbeni in zato pribijajo vse svoje zahteve v okviru

SIAU v en sam mogočen odmev celotne Primorske:

Tukaj je Jugoslavija!

Da, tukaj je Jugoslavija! Tukaj je Jugoslavija zato, ker ljudstvo, ki ni doprineslo malo žrtv za strtež fašizma, tako hoče.

Angleški parlamentarci v Ljubljani.

Zmaga Ljudske fronte -- zmaga ljudstva

JUGOSLOVANSKI NARODI SO NA VOLITVAH V ZAKONODAJNO SKUPNOST DNE 11. NOVEMBRA VELIKASTNO ZMAGALI, ZMAGALA JE LJUDSKA FRONTA — KOVAČ VOLJE IN ZAHTEV DELAVCEV, KMETOV IN NAPREDNE INTELIGENCE — IZVOLJENA JE BILA PRAVA LJUDSKA ZAKONODAJNA SKUPNOST Z NASIM VELIKIM MARŠALOM TITOM NA ČELU. NARODI JUGOSLAVIJE SO S TEM DOKONČNO POKAZALI PRED VSEM SVETOM, DA JE ZMAGA LJUDSKE FRONTE REZULTAT NJIHOVE STIRILETNE NARODNO OSVOBODILNE BORBE, V KATERI SO IZGNALI IZ SVOJE ZEMLJE OKUPATORJE TER PREMAGALI NJIHOVE KRALJEVOČETNISKE, RUPNIKOVO-ROZMANOVE BELOGARDISTICNE FAŠISTIČNE POMAGACE IN PRI TEM USTVARILI SEBI NOVO BODONOST. PRIBORILI SO LJUDSKO DEMOKRACIJO IN S TEM LJUDSKO OBLAST, KATERA JE ZAMENJALA PREDVOJNE IZKORISČEVALSKE OBLASTNIKE, KI SO BILI VEDNO, POSEBNO PA SE MED VOJNO VERNI IZVRŠEVALCI FAŠISTIČNIH TEZENJ IN ZLOČINOV.

ZMAGA LJUDSKE FRONTE KAŽE VSEMU SVETU, DA JE ENOTNOST IN ENAKOPRAVNOST JUGOSLOVANSKIH NARODOV ZE DOSEŽENA MED TEŽKO SKUPNO OSVOBODILNO BORBO IN DA SE PRI SEDANJEM VELIKEM USTVARJALNEM DELU ZA OBNOVO DOMOVINE — ZA DOSEGO PRAVEGA BLAGOSTANJA, NARODI JUGOSLAVIJE NE PUSTIJO MOTITI OD NIKOGAR, NAJMANJ PA OD BEDNIH OSTANKOV FAŠIZMA, KATERE PREDSTAVLJA V INOZEMSTVU KRALJ S SVOJIMI »GENERALI« OB PODPORI TUJE REAKCIJE, V DOMOVINI PA DOMAČA REAKCIJA, ZBRANA OKOLI GROLOVE »OPOZICIJE«.

ZMAGA LJUDSKE FRONTE JE ZMAGA LJUDSTVA JULIJSKE KRAJINE, KATERO SE JE ŽE DAVNO ODLOČILO ZA PRIKLJUČITEV K DEMOKRATINI IN FEDERATIVNI JUGOSLAVIJI, K JUGOSLAVIJI, KAKRŠNO SO SKOVALI JUGOSLOVANSKI NARODI — NJIHOVA LJUDSKA FRONTA — KATERO JE Z NJIMI VRED SKOVALO TUDI LJUDSTVO JULIJSKE KRAJINE, K JUGOSLAVIJI, KODER SO VSI NARODI ENAKOPRAVNI, K JUGOSLAVIJI VELIKEGA MARŠALA TITA.

SKUPNA BORBA NARODOV JUGOSLAVIJE Z VSEM LJUDSTVOM JULIJSKE KRAJINE JE SKOVALA GESLO »SKUPNO V BORBI — SKUPNO V SVOBODI« IN TE BORBE IN S TAKIM CILJEM SE JE UDELEŽILO TUDI ITALIJANSKO LJUDSTVO, ZATO HOČE LJUDSTVO JULIJSKE KRAJINE TAKŠNO SVOBODO, KOT JO IMAJO NARODI JUGOSLAVIJE, TAKŠNO OBLAST, KOT JO IMAJO NARODI JUGOSLAVIJE, ZATO HOČE K ZVEZI LJUDSKIH REPUBLIK JUGOSLAVIJE, V KATERI BO SEDMA FEDERALNA EDINICA TRST ENA IZMED LJUDSKIH JUGOSLOVANSKIH REPUBLIK. TO SO PRED VSEM SVETOM IZPOVEDALI NARODI JUGOSLAVIJE 11. NOVEMBRA, KAJTI VSAKA KROGLICA, VRZENA V SKRINJICO LJUDSKE FRONTE JE POMENILA ZAHTEVO, KAKRŠNO IMA LJUDSTVO JULIJSKE KRAJINE — ZA PRIKLJUČITEV SLOVENSKEGA PRIMORJA, ISTRE, TRSTA IN BENEČIJE K ZVEZI LJUDSKIH REPUBLIK JUGOSLAVIJE.

ZIVELA LJUDSKA FRONTA, IZRAZ VOLJE VSEH NARODOV JUGOSLAVIJE!

ZIVELA ZVEZA LJUDSKIH REPUBLIK, V KATERI MORA BITI TRST KOT SEDMA ZVEZNA EDINICA!

ZIVELA ZAKONODAJNA LJUDSKA SKUPNOST VSEH NARODOV JUGOSLAVIJE, Z VELIKIM MARŠALOM TITOM NA ČELU!

OKROŽNI PLENUM
SLOVANSKO-ITALIJANSKE ANTIFASISTIČNE UNIJE

MARŠALU TITU

O VELIKEM ZADOVOLJSTVU IN SREČI PRIMORSKEGA LJUDSTVA NAD ZMAGO LJUDSKE FRONTE JUGOSLAVIJE PIŠE OKROŽNI ODBOR SIAU ZA VZHODNO PRIMORSKO OKROŽJE TOLE:

»VESELA NOVICA, DA STE VI, TOVARIS MARŠAL, Z LJUDSKO FRONTO TAKO VELIKASTNO ZMAGALI NA VOLITVAH 11. NOVEMBRA, JE PRIMORSKO LJUDSTVO NAVDUŠILA IN NAPOLNILA S SILNIM PONOSOM. PRIMORSKO LJUDSTVO SE JE VEDNO Z VSEMI SILAMI BORILO ZA SVOBODO PROTI FAŠIZMU. POPOLNA ZMAGA JE BILA ODVISNA OD UTRDITVE PRIDOBILNIH PRAVIC. KER SO JUGOSLOVANSKI NARODI NA VOLITVAH IZKAZALI POPOLNO ZAUPANJE VAM, TOVARIS MARŠAL IN LJUDSKI FRONTI, VAM TUDI MI OB TEJ PRILIKI SE ENKRAT IZREKAMO POPOLNO ZAUPANJE V BORBI ZA NAŠE PRAVICE. VNOVIC VAM OBLJUBIMO ZVESTOBO IN DELAVNOST, DA DOSEŽEMO SKUPAJ Z VAMI SVOBODO. SVOBODA POMENI DANES ZA NAS PRIKLJUČITEV K JUGOSLAVIJI. ZAHVALJUJEMO SE IN ČESTITAMO JUGOSLOVANSKIM NARODOM, DA SO POSTAVILI JUGOSLAVIJO NA TAKO MOČNE TEMELJE, KAKRŠNIH NIMA NOBENA SOSEDNA DRŽAVA. NE BOJIMO SE ZA SVOJO BODUČNOST. ZA NAMI JE JUGOSLAVIJA, KI NAS NE BO NIKOLI ZAPUSTILA. ŽELIMO, DA BI SKORAJ MOGLI REČI: »TE ZASTAVE, KI PLAPOLAJO DANES PRI NAS V ZNAK VESELJA, SO ZASTAVE NAŠE DRŽAVE JUGOSLAVIJE IN TUKAJ JE JUGOSLAVIJA!«

Bolgarske žene so se na poti v Pariz ustavile v večjih krajih bratskih dežel. Slika iz Ljubljane.

ŠOLA ZA AKTIVISTE

Slovansko-italijanske antifašistične zveze - Osvobodilne fronte

SIAU se bori za popolno uničenje fašizma

Brez dvoma je važno, da prav sedaj, ko vsi narodi Jugoslavije, vse delavne ljudske množice Jugoslavije praznujejo največji dan v zgodovini Jugoslavije, to je dan popolne zmage Ljudske fronte, to je dan zmage delovnega ljudstva Jugoslavije in skupno z narodi Jugoslavije praznujejo ta veliki dan tudi delovne ljudske množice Julijske krajine, to je vse članstvo SIAU-a, da prav sedaj, ko pomeni ta zgodovinska zmaga borbenih jugoslovanskih množic tudi zmago ljudstva Julijske krajine, spregovorimo o velikem pomenu in važnosti druge točke programa SIAU:

SIAU se bori za popolno uničenje ostankov fašizma. Da bo ta boj dosledno izvršen, pa zahteva največjo odločnost, ostrnost in enotnost vsega demokratičnega ljudstva Julijske krajine.

Ta točka programa SIAU mora biti stalno pred očmi slehernega člana SIAU-a. Ker popolna izvedba te točke programa SIAU pomeni dokončno in popolno zmago nad vsemi onimi elementi, ki so zasluževali Primorsko ljudstvo 25 let, ki so pripeljali delovne množice vsega sveta v krvavo klanje in ki stremijo še danes za tem, da bi ponovno prišli do neomejene oblasti na svetu in pogladi ljudske množice v ponovno klanje in suženjstvo.

Kaj in kako mora organizacija SIAU in z njo vse njeno članstvo, to se pravi sleheren zaveden Primorec delati, da se bo dosledno izvršila druga točka programa?

Največje in

najmočnejše orožje proti ostankom fašizma je brez dvoma resnična ljudska demokracija

in iz nje izvirajoča resnična ljudska narodna oblast. Torej je prva in osnovna naloga organizacije SIAU, da bo dosledno izpolnila drugo točko svojega programa: utrjevati, izpopolnjevati in nadalje razvijati dejansko ljudsko demokracijo, ki so si jo narodi Jugoslavije in z njimi vred borbeno ljudstvo Julijske krajine v teku narodno osvobodilne borbe priborile in ki jo narodi Jugoslavije in del primorskega ljudstva tudi resnično že uživajo. To se pravi nadalje utrjevati, izpopolnjevati in razvijati ljudsko oblast tam, kjer že obstoja, ter boriti se za obnovitev te oblasti tam, kjer je bila nasilno ukinjena.

Borba za popolno uničenje ostankov fašizma pomeni borbo za dosledno obrambo s krvjo in težkimi žrtvami priborjenih demokratičnih pravic ljudstva.

Kako se je treba boriti za to, pa so nam najbolj jasno pokazali narodi Jugoslavije, to je Ljudska fronta Jugoslavije s svojo zmago 11. novembra. Ta dan je bil vsem onim profašističnim ostankom, ki so delali na tem, da se povrne vse staro v Jugoslavijo, vse tisto gnilo in puhlo izpred leta 1941, zadan smrtni udarec. Stara Jugoslavija s svojimi fašističnimi in diktatorskimi režimi, s kralji in velerbsko čaršijo, se ne bo nikoli več povrnila.

Zato nam je porok zmaga Ljudske fronte 11. novembra,

to je zmaga delovnega ljudstva Jugoslavije.

Volitve 11. novembra v Jugoslaviji so nam najboljši dokaz, kako se le z resnično pravo ljudsko demokracijo in z dejansko narodno oblastjo, ki iz te demokracije izhaja, zadere nož v srce vsem fašističnim ostankom in izvede dosledna obramba demokratičnih pravic delovnih ljudskih množic.

Volitve 11. novembra so bile najdemokratičnejše volitve v Jugoslaviji. Vsakdo je mogel glasovati. Reakcionarna opozicija je imela vse možnosti na razpolago, da razvije vsestransko močno volilno kampanjo v svojo korist. Lahko je izdajala svoje časopise, vršila propagando, postavila bi tudi lahko svojo lastno listo. In vendar opozicija sama s svojo listo na volitvah ni nastopila. In zakaj ne? Zaradi njene slabosti! Ho-

tela je sodelovati na volitvah, niti najmanj ni mislila, da ne bi sodelovala. Prizadevala si je in izdajala vse potrebne ukrepe za nastop na volitvah. Vršila je vso mogočo propagando in hotela prekričati svet, da v novi Jugoslaviji ni demokracije, da je potrebna predvojna, modrega državnega vodstva. Propagirala je tako imenovano »demokracijo za vse«, to se pravi, dati demokratične pravice fašistom in njihovim pomagačem, da se v imenu demokracije in z naslonitvijo na demokratične zakone bore proti demokraciji in svobodi.

Toda ta gospoda je zaman čakala odmeva svoje propagande med ljudskimi množicami nove prerojene Jugoslavije. Delavno ljudstvo Jugoslavije se je v štiriletni krvavi borbi prekalilo. Dobro se zaveda, zakaj se je borilo, zakaj je dajalo svoja življenja, kdo je bil kriv vsega stoletja in stoletja trajajočega suženjstva, zlasti kdo je bil kriv njegovega blapčevstva v zadnjih dveh desetletjih, zato kljub vsej propagandi in kljub vsemu trudu tej gospodi ni nasledlo, ampak nasprotno jasno pokazalo, da v Jugoslaviji ni več mesta za preostanke teh profašističnih elementov.

V tem je obstojala vsa slabost opozicije, zaradi česar tudi na volitvah samih s svojo lastno listo ni nastopila. Toda mirovala ni. Z vso močjo se je trudila, da bi odvrnila ljudstvo od glasovanja, ker je s tem hotela pokazati, da v Jugoslaviji ni prave demokracije. Plašila je ljudstvo z intervencijo zaveznikov, s tem, da volitve ne bodo priznane, ker niso demokratične itd.

Toda volitve v Jugoslaviji so se vršile na najdemokratičnejši način, ki je sploh mogoč. Ker opozicija ni nastopila s svojo lastno listo, je podpredsednik zvezne vlade tov. Kardelj predlagal tako imenovano »Skrinjico brez liste«, v katero so lahko metali kroglice vsi oni, ki jim resnična ljudska demokracija nove FDJ smrdi, katerim ni za dobrobit in bla-

gostanje ter vsestranski procvit narodov Jugoslavije, kateri hočejo le povratek vsega starega in guilega. Prav »skrinjica brez liste« pa je pomenila samo veliko moč vsega pozitivnega naprednega v novi DFJ, »skrinjica brez liste« je potrdila samo veliko demokratičnost volitev 11. novembra, ko je imel priliko voliti prav vsak, »skrinjica brez liste« pa je razkrinkala tudi vse, še nekoliko močnejše postojanke sovražnika ljudskih množic, prav tako je »skrinjica brez liste« še dokončno pokazala vso slabost reakcije, saj je 88% vseh volivcev volilo za Ljudsko fronto, dočim za »skrinjico brez liste« le 12%.

Če potegnemo zaključek iz vsega tega, moramo ponovno ugotoviti to, kar smo že zgoraj nakazali.

Zato je osnovna naloga SIAU, to se pravi slehernega njenega odbora in slehernega njenega člana, da resnično ljudsko demokracijo na ozemlju, kjer ta že obstoja, z vsem svojim delom podpira, utrjuje in nadalje razvija.

SIAU mora nuditi narodni oblasti vso pomoč,

jo podkrepiti v vseh njenih ukrepih in tako utrjevati, da bodo naši NOOji resnični izraz tiste prave demokracije, za katero je primorsko ljudstvo skupno z narodi Jugoslavije žrtvovalo svoja življenja in prelivalo kri. Pri utrjevanju naše oblasti, pri utrjevanju demokracije, morajo člani SIAU pokazati isto borbenost, enotnost in požrtvovalnost, kakor so jo kazali za časa partizanske borbe. Čim bolj bomo utrdili resnično ljudsko oblast tu na ozemlju, kjer že obstoji in kjer ima vse možnosti, da se razvija in izpopolnjuje, tem bolj bomo pomagali vsemu onemu delu Primorske, kateremu so bile vse resnične demokratične pravice nasilno odvzete, da si jih pribori nazaj in pomete z vsemi fašističnimi nasilneži, ki ponovno terorizirajo in delajo nasilje nad miroljubnim in svobodoljubnim primorskim ljudstvom.

Ziva Kraigher.

Naši sindikati

V weimarski Nemčiji je bil sindikalni pokret močno razvit. Hitler je takoj ob prevzemu oblasti leta 1933 razpusil vse sindikalne organizacije, zaplenil njihovo premoženje, sindikalne funkcije pa vrge v taborišča ter jih mučil in pobijal. Delavstvu je vsilil fašistične sindikate, v katere so se morali organizirati in plačevati prispevke. Stavke so bile prepovedane, delavske zaupnike po obrtih pa je posebej potrdil ravnatelj tovarne in oblast, to je fašistična stranka.

Fašizmu so dobrodošla vsa sredstva, samo da lažje doseže svoj cilj. Hitler je dobro vedel, kako globoko je med delavstvom zasidrano praznovanje 1. maja, ki je pomenil pregled in mobilizacijo sil delavstva v njegovi borbi za delavske pravice. Da preslepi delavce in da jim onemogoči praznovanje tega velikega delavskega praznika, je 1. maj proglasil za državni praznik. To pa je samo en primer izmed nešteti načinov, kakršnih se je fašizem posluževal proti delavstvu.

Sovjetski sindikati.

Delavstvo v caristični Rusiji je bilo strahovito izkoriščano. Znano je, da so morali ruski delavci delati 12 do 14 ur dnevno, da so bili beraško slabo plačani, da so bili strahovito izkoriščani in zatirani tako od podjetnikov kot od caristične oblasti. Proti razmeram se je delavstvo caristične Rusije začelo boriti z vsemi mogočimi sredstvi v veliki meri z ustavljanjem dela. Val strokovnega gibanja je zajel ruske delavce v letih prve revolucije in v dobi pred februarско revolucijo od leta 1912 naprej. V ruski socialno-demokratični stranki sta se kmalu pojavili dve različni gledanja na delavstvo. Ekonomisti-oportunisti, ki so bili pod vplivom zapadne socialdemokracije, so zastopali stališče, naj se delavstvo bori samo za svoje ekonomske zahteve (plača, delovni čas in

drugo), politika pa, da je stvar gospode, katero morajo delavci podpirati. Lenin je nastopil proti takemu za delavca škodljivemu stališču z vso silo, ter je v svoji znameniti knjigi »Kaj delati« napisal: Odrzovati delavski razred od obče političnega boja proti carizmu in omejevanju njegove naloge na gospodarski boj proti gospodarjem in vladi, puščajoč nedotaknjenega tako gospodarja kakor tudi vlado, pomeni obsoditi delavce v večno suženjstvo. Lenin je nadalje trdil, »da morajo biti delavske strokovne organizacije ne samo orodje za izboljšanje gospodarskih pogojev delavcev, marveč tudi in predvsem instrument politične borbe za odpravo onega, ki povzroča izkoriščanje delavskega razreda.«

Kako važnost je Lenin polagal na delavske organizacije, povedo tele njegove besede: »Delavske strokovne organizacije so šola komunizma, šola organizacije, šola enotnosti in solidarnosti, šola za zaščito svojih interesov, šola gospodarjenja, šola upravljanja. Brez takega temelja, kakor so delavske strokovne organizacije ni mogoče uresničiti oblast proletariata.«

V teku prve svetovne vojne je izbruhnila v caristični Rusiji okto-brska revolucija, ki je dovela do prve delavske-kmečke države na svetu. Razumljivo je, da je med tem prišlo v Sovjetski zvezi do ogromnega razmaha sindikalno gibanja, kajti delavci in kmetje so prvič v zgodovini človeštva vzeli državno oblast v svoje roke. Število sindikatov se je zlasti po izvedeni kolektivizaciji in industrializaciji dvignilo v fantastične raz-mahe. Seveda se je s tem popolnoma spremenila tudi vloga sindikatov. Sovjetski sindikati postanejo graditelji novega družbenega reda, nosilci delovne discipline, propagatorji novega častnega odnosa do dela, organizatorji delavskih množic, v katere svobodno stopajo ro-

ni, umski delavci in državni uradniki. Te organizacije ščitijo danes državo in gospodarske, socialne in kulturne interese svojih članov, obenem pa so prav sindikati prevzeli naše odgovornosti za izvedbo ogromnih gospodarskih načrtov — pilaletik tako v pogledu količine, kakor tudi kakovosti proizvodnje in socialističnega tekmovanja.

Žalostna je bila dediščina, ki so jo prevzeli delavski sindikati po štiriletni imperialistični in po triletni vojni proti domači beli gardi in zunanjim sovražnikom. Produkcija veleindustrije je bila leta 1920 skoraj sedemkrat manjša od leta 1913. Večina tovarn in podjetij ni obratovala, rudniki in premogovniki so bili porušeni in poplavljeni. Promet je bil razdejan, poljedelska produkcija je bila za polovico

manjša od predvojne, primanjkovalo je vsega. Gospodarstvo je bilo treba obnoviti, potrebno je bilo zgraditi novo industrijo z moderno tehniko, kmetom je bilo potrebno dati moderne poljedelske stroje in jih dvigniti na višjo socialno in kulturno stopnjo. Povečati je bilo treba tehnično in praktično znanje delavcev in inženirjev, tehnikov, zlasti pa uvesti trdno in zavestno delavsko disciplino, sprostiti socialistična tekmovanja in udarniško delo. Potrebno je bilo izboljšati gospodarske in kulturne pogoje delavstva in ustvariti široko socialno zavarovanje. Delavski razred mlade Sovjetske države je izvajal zmago na političnem in vojaškem polju, sedaj ga je čakala najtežja borba na gospodarskem polju. Nadaljevanje sledi.

Učimo se!

Pred nami stoji trdnjava. Ta trdnjava se imenuje znanost. To trdnjavo moramo zavzeti, naj nas stane, kar hoče. STALIN

Narodno osvobodilna vojna je dvignila množico delovnih, sposobnih ljudi, ki v predvojnem času niso imeli možnosti, da se šolajo, ali pridobe na kak drug način znanje. Lahko bi rekli, da je naša borba sprostila utajene ali zapuščene ljudske sile, ki so spale čisto neizrabljene v naših širokih delovnih slojih. V narodno osvobodilni borbi jugoslovanskih narodov je bilo ljudstvo v vojaškem in političnem oziru navezano samo nase in na nove politične sile, ki so ostale zvesto na njegovi strani tudi v času okupacije. Borba in politične potrebe so aktivizirale in dvigale čisto nove ljudske kadre v vojaški in politični aparat nove Jugoslavije. Ista nujnost, vendar v še večji meri, se je pokazala tukaj na Primorskem. Najet iskrenih in odločnih borcev si našel ravno pri koreninah primorskega ljudstva, kajti fašizem je zavedno inteligenco izgnal ali preselil. Če je kdo od nje ostal tukaj, ga je fašistična oblast pokovarila v narodnega izdajalca. Tako lahko ugotovimo, da je večina našega novega vojaškega in političnega vodstva na Primorskem, v Sloveniji in Jugoslaviji iz preprostega ljudstva.

In prav pri teh naših starih borcih se lahko uči vsak Primorec, kako je treba osvajati izkušnje in znanje. Važno je, da naši vojaški in politični kadri niso prevzemali samo naslovov in funkcij, temveč so se stalno prizadevali svoje delo odlično vršiti in so se zato učili pri sovražnikih in prijateljih. Koliko tovarišev se je v partizanih naučilo čitati, pisati in govoriti pred množico. Koliko komandantov in komandirjev se je šele v partizanih naučilo čitati zemljepisne karte. Zato so naši aktivisti redno predelavali referate tov. Tita, Kardelja, Kidriča, Stalina, Lenina in drugih, zato so naši komandanti in komandirji stalno študirali vojaške brošure o orožju, strategiji in taktiki. Tako je bilo učenje naših kadrov med vojno. Vsako prizadevanje vodstva pa je lahko popolnoma brezuspešno in jalovo, če ljudje ne bi imeli čula za samovzgojo. Zlasti tu na Primorskem si moramo biti na jasnem, da nam manjkajo vse tiste osnove, ki pripadajo izobraženemu, zavednemu Slovencu. Dobro čitanje, razložno in hitro pisanje, pravilna izgovorjava, vse to so stvari, ki jih moramo z vztrajnim delom pridobiti. Poleg tega pa je ostalo cele kupe slovenske literature nepredelane, tako da zlasti mladina ne pozna dobro slovenskih pesnikov in pisateljev. V ta namen je treba porabiti vsak prost čas, kajti združitev s Slovenijo mora biti tudi duhovna in ne samo zemljepisna.

Funkcija, ki jo opravljamo, nam ne sme roditi domišljavosti, ne častihlepja, temveč skrb: če smo s svojimi sposobnostmi in znanjem zmogni opravljati tako veliko delo. Ako ugotovimo obratno, tedaj je naša prva naloga, da se skušamo usposobiti in izobraziti v strokovnjaka do-tičnega dela. In šele potem, ko naše prizadevanje ne rodi nobenih uspe-

hov — šele potem prosimo za lažjo službo.

Najlepši primeri samovzgoje so bili v prvih časih partizanstva, ko slabi kurirske zveze niso preskrbele za literaturo, kolikor je je bilo potrebno, poleg tega pa je bilo časopisje, politične in vojaške brošure za tiste čase prava redkost. Zato se je izobrazba dvigala predvsem na političnih in vojaških urah, kjer so izkušeni kadri poučevali novince in pri tem mislili na čase, ko bo moral vsak od njih prijeti za odgovorno delo. Preizkušeni in vsakdanjih borbah so pripravljali dočakali kapitulacijo Italije in uspešno nadaljevali boj z Nemci z velikimi edinicami, kot so brigade, divizije in korpusi. Tovarši, ki je poveljeval leta 1942 majhni četi, je sedaj poveljeval bataljoni, brigadi ali diviziji. Partizanskih junakov ni motil prejšnji civilni poklic pri opravljanju najbolj odgovornih vojaških in političnih del. Kovinarji, peki, kmetje in drvarji — vsi so razvili svoj iredni talent do zahtevanih sposobnosti.

Bes je, da je poklicama k učenju predvsem mladina, vendar bi bilo popolnoma napačno, če bi se starejši učenju izogibali ali se ga sramovali. Tudi v tem pogledu so nam za vzgled naši stari partizani, ki se niso ozirali ne na svojo starost, ne na svoj prejšnji poklic. Vsak Primorec bo torej Slovenec novega kova, če bo sila ukažen, željan dela, da se bo zanimal za vse: tako za politiko, kakor za znanost, kakor za umetnost. Izobrazba vsakogar pa mora biti naravna in prilagojena njegovim potrebam. Nič nenavadnega ne sme biti na Primorskem, če se starejši aktivisti ali tovarši po uradih odločijo za gimnazijski študij, ker se zavedajo, da jim primanjkuje osnovnega znanja slovensčine, zemljepisa in matematike. Se bolj pa se bodo sedaj polnile naše strokovne šole, ki nam morajo dati nove strokovne sile: mojstre v rudnikih, tovarnah, elektrarnah, delavnicah, pri prometu in upravnem državnem aparatu. Zavedni in preizkušeni borci, ki so novo Jugoslavijo ustvarili s pomočjo vsega naroda, isti borci bodo s pomočjo vsega naroda in znanosti obnovili in zgradili bogato Jugoslavijo.

Za vse nas veljajo besede Velikega Stalina, ki jih je izrekel po uspešno zaključen domovinski vojni Komsomolu: »Da bi sedaj premagali sovražnika, je treba znati graditi industrijo, kmečko gospodarstvo, zadruge, transport. Ne smemo več z viška in s prezirom gledati na trgovino; da bi lahko gradili, moramo znati, moramo obeladati znanost. Da bi pa lahko znali, se moramo učiti. Učiti se moramo povsod: pri prijateljih in pri sovražnikih — posebno pri sovražnikih. Stieniti moramo sobe in ne smemo se bati, če se bodo sovražniki smejali našemu neznanju in zaostalosti. Pred nami stoji trdnjava. Ta trdnjava se imenuje znanost, s svojimi številnimi idejami. To trdnjavo moramo zavzeti za vsako ceno, naj nastane, kar hoče!

Janez-Pelko

»Sami si bomo gradili svoje domove«

Mogočen festival dela v Gorici, kjer so tisočglave množice manifestirale svoje zahteve

Dne 18. t. m. je Gorica doživela svojo največjo manifestacijo dela. Prvič po osvoboditvi so slovenske in italijanske množice goriške dežele napolnile ulice Gorice. Že v zgodnjih jutranjih urah so prihajale posamezne skupine iz bližnjih in daljnih krajev. Harmonike in godbe so naredile med zbirajočo se množico veselo razpoloženje. Predmestja Gorice so bila okrašena s slovenskimi in italijanskimi zastavami z rdečo zvezdo, v izlozbah so bile slike maršala Tita, generalisima Stalina in voditelja italijanskega proletariata, Togliattija. Na vsakem koraku je človek naletel na velike napise, ki so izražali težnjo in voljo priključiti se k novi Jugoslaviji. Skoraj vsi napisi so poudarjali eno največjih pridobitev narodno osvobodilne borbe —

slovensko-italijansko bratstvo

Tudi v centru mesta je bilo razobešenih mnogo slovenskih, jugoslovanskih in italijanskih zastav z rdečo zvezdo.

Na trgu Katerine so se začeli zbirati in razporejati v sprevod okrašeni simbolični vozovi in množice delovnega ljudstva, ki so jih spremljale. Okoli desetih se je veličastni sprevod začel pomikati proti Korzu. Tisočglava množica je držala špalir od samega zbirališča in burno pozdravljala mimoidoče manifestante, ki so prepevali boje in narodne pesmi, medtem ko so godbe igrale koračnice. Skozi ulice se je vila množica s tisoči slovenskih in italijanskih zastav. Na čelu sprevoda so bile zavezniške, sovjetske, jugoslovanske in italijanske zastave. Za njimi so korakali borci — osvoboditelji Gorice, garibaldinci in slovenski partizani. Takoj za njimi so bili tovariši, ki so se pred tednom vrnili iz ujetništva v Franciji. Nosili so svoje prapore in transparente. Obleženi so bili v črne uniforme z jugoslovansko trobojnico na rokavu in bleščečo rdečo zvezdo na čepici. Sledili so jim interniranci iz Nemčije. Sprevod so zaključili simbolični vozovi dela. Na čelu se je pomikal avto, simbol današnje manifestacije, z napisom v slovenščini in italijanščini:

Poglejte nas in seštejte nas!

Mnogo pozornosti je vzbujala med ljudstvom prva slovenska šola v Gorici po 25 letih suženjstva. Na vozu je bil razporejen ves razred z učenci in učiteljico, ki so med manifestacijo prebirali slovenske knjige.

Za Goricani so stopali izmučeni Krašovci in prikazovali zločine fašistov in svoje uničene domove. Ob enem so pozivali na obnovo porušjenih domacij. Ob pogledu na v miniaturo prikazana grozodejstva fašističnih barbarov je ljudstvo preklinalo fašizem in ponovno zahtevalo, da se že končno pristopi k odločitvi čiščenju fašističnih ostankov, ki še danes rovarijo in sabotirajo obnovo ter s tem povzročajo ljudstvu nadaljnjo bedo.

Vasi goriške okolice so pokazale, koliko so pripomogle v narodno osvobodilni borbi. Napisi in vzkliki so odločno zahtevali pravice, kot:

»Kjer so naše žrvice, tam so naše meje!«

»Dajte nam ljudsko oblast!« — »Sami si bomo gradili svoje domove!«

Gorica še nikoli poprej ni imela v svoji sredi toliko italijanskega delovnega ljudstva, kot na današnji manifestaciji vseh delovnih sil. Italijanski delavci so nosili na stotine italijanskih zastav z rdečo zvezdo in množične napise, ki so zahtevali smrt reakciji in pozdravljali italijansko bratstvo. Iz tisočev grl so prihajali vzkliki novi ljudski republiki Jugoslaviji in njenemu velikemu voditelju maršalu Titu.

Tako so se med navdušenjem tisočglave množice vrstili vozovi in prihajali na Travniki, kjer se je zbirala množica, da bi slišala besede svojih ljudskih voditeljev.

Tov. Šibar, član pripravljalnega odbora festivala dela, je v kratkih besedah pozdravil vse navzoče ter prisotne goste. Nato je spregovoril predsednik PNOO za Slovensko Primorje in Trst, tov. Bevk France:

»Tovariši in tovarišice! Toplo vas pozdravljam v imenu PNOO za Slovensko Primorje in Trst ter v imenu izvršnega odbora SIAU-ja za Ju-

lijsko krajino. Ko vas gledam, mi uhajajo misli v preteklost. Uhajajo mi v čas fašizma, ki nas je hotel uničiti. Mi pa se nismo pustili.

Mi hočemo živeti združeni z ostalimi Slovenci

Zato smo zgrabili za orožje in se borili skupno z našimi zavezniki za svobodo vseh svobodoljubnih narodov. Ta boj nas ni ustrašil, ker smo vedeli, da imamo poleg sovražnikov tudi zaveznike. Ko smo ponudili bratsko roko italijanskemu narodu, so nas mnogi naši rojaki obdolžili, da smo prodali Slovensko Primorje. Mi pa smo s tem skovali slovensko-italijansko bratstvo, ki je pogoj mirnega življenja v naši deželi. S tem bojem smo si priborili demokratične pravice. Danes gre za to, da te pravice uveljavimo v svetu.

V svetu imamo več zaveznikov kot sovražnikov

Poglavitni zaveznik je naša pravica. Mi ne zahtevamo drugega za naše žrtve kot to, da sami odločamo o svoji usodi. Vem, da prihajajo med vas ljudje, ki pravijo, da so za Jugoslavijo, a ne za Jugoslavijo maršala Tita. Tem bedakom lahko čestitate k njihovi neumnosti. Po zaslugi maršala Tita je Jugoslavija danes svobodna. Tistim, ki danes govorijo drugače, lahko mirne duše rečemo, da so narodni izdajalci. Kakor smo služili svoji domovini z orožjem, tako ji bomo služili danes pri obnovi s svojimi rokami. To je dolžnost nas vseh. Pokazati moramo demokratičnemu svetu, da imamo voljo do dela

in da si hočemo sami kovati svojo usodo. Kakor v borbi, tako bomo tudi v Titovi Jugoslaviji podpirali napredek vsega sveta. Pozdravljam vas z našim bojnim geslom: Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Nato je govoril tov. Laurenti, ki je pozdravil navzoče množice v imenu slovensko-italijanske antifašistične zveze. Končno je še spregovoril tov. Gasperini, član Pokrajinskega odbora Enotnih sindikatov za Slovensko Primorje, ki je dejal med drugim, da je zaman zapirati okna in oči; dejstvo je, da so se danes Slovenci s hribov in Italijani s Furlanske nižine združili, da izrazijo svoje veselje in pokažejo bratstvo, ki se je skovalo v dolgoletni borbi. Nadalje je dejal, da po tem veličastnem festivalu ni nobenega dvoma, da so govorice, ki jih širijo po Italiji o slabih odnosih med slovenskim in italijanskim narodom v naši pokrajini bajke. Današnja manifestacija je dokaz, da Italijani iz Furlanije in Slovenci živijo na tem ozemlju v sožitju in bratstvu.

Po končanih govorih so združeni pevski zbori zapeli »Pesem o svobodi«, godbe pa so zaigrale »Internacionalo«. Nato so reditelji pozvali udeležence, naj se razidejo disciplinirano in mirno in naj ne odgovarjajo na morebitna izzivanja s strani reakcije. Ljudstvo se je razšlo mirno in dobro razpoloženo, zavedajoč se svoje moči.

Ob 4 popoldne se je vršila v dvorani Ljudskega doma kulturna prireditev, ki so ji prisostvovali tudi predstavniki ljudskih oblasti in množičnih organizacij.

Vaša zmaga - je naša zmaga

To je danes klic primorskih ljudskih množic, ki manifestirajo ob priliki zmage Ljudske fronte in dajejo duška svojim zahtevam

Komaj dobrega pol leta je minilo, ko so se goreli slovenski domovi, ko se je tresla zemlja od detonacij, ko so po naših hribovih šele peli mitraljezi. Po lastni krvi so gazili takrat fašistični osvajačji, katere je mlada, a silna Titova vojska gonila iz trpinčene slovenske zemlje. Za njimi pa je šla kletev tisočih starcev in žena, katerim so te zveri uničile domove, pobile sinove in hčere. Prosto in svobodno je zadihala Primorska; zavriškala je od veselja in sreče, saj je sprejela v svoji sredi brate iz Jugoslavije, svoje osvoboditelje. Solze so se lesketale v očeh vsem, ki so pozdravili Titove junake — solze veselja so bile to!

Danes je vsa Julijska krajina ponovno odeta v slavo. Zopet gorijo kresovi, zastave in venci krasijo vsa naselja, vsako hišo. Primorsko ljudstvo slavi novo zmago, zmago, ki po svoji pomembnosti za nas Primorce ni le zaostaja za zmago nad jekleno fašistično zverjo v mesecu maju. To je zmaga Ljudske fronte na volitvah v ustavodajno skupščino, zmaga demokracije, zmaga ljudske volje, zmaga delovnih ljudskih množic Jugoslavije. Ta veličastna zmaga je potrditev vseh pridobitev osvobodilne vojne, je dokončen obrat v vsemu izkoriščevalcu ljudstva, z vsemi, ki so živeli od žuljev brezprazne množice delovnih ljudi. Primorci pa vemo, da pomeni ta zmaga tudi rešitev primorskega vprašanja. Borci Jugoslovanske armade so se borili in padali za naš Trst, narodi Jugoslavije so 11. novembra enotni in strnjeno glasovali za Ljudsko fronto, za Tita, za predstavnike, ki so že na konferenci zunanjih ministrov odločno postavili zahtevo po priključitvi Trsta in Istre in vsega Primorja k novi Jugoslaviji.

Zato danes primorsko ljudstvo z manifestacijami, zborovanji, zastavami, petjem, s kresovi daje duška svojemu notranjemu zadovoljstvu ob tako velikem prazniku narodov Jugoslavije, ki je obenem tudi naš praznik; saj smo, hočemo in bomo tudi mi Jugoslovani v mejah Jugoslavije!

S to zmago smo napravili odločilen korak naprej za naše pravične zahteve. Starci, žene, posebno pa mladina pa so se, takoj ko je prišla vest o tako mogočni zmagi Ljudske fronte, zbrali na vasi. Zastave so zaplapolale, iz množice pa je vrel navdušenje: »Živela zmaga Ljudske fronte!« »Živel

Titot!« »Živela svobodna Primorska v Titovi Jugoslaviji!« »Naj živi Trst — sedma federalna enota Jugoslavije!« Zaorila je pesem in povorka se je pomikala po vasi tako spontano, tako preprosto in vendar tako slovesno, kot je slovesen ta zgodovinski dan za vse pošlene Primorce.

Povsod, po vseh krajih se vršijo množična zborovanja, iz vseh krajev pošiljajo pozdravne brzojavke in čestitke maršalu Titu, Ljudske fronti, Narodni vladi Slovenije. To so cele kopice resolucij in brzojavk, že na stotine jih je bilo odposlanih in še vedno prihajajo. Povsod in vsak hoče po svoje izraziti svoje veselje, vsak bi rad sam in po svoje čestital maršalu Titu, vsem vodilnim osebam v Sloveniji in Jugoslaviji, vsem delovnim ljudskim množicam, vsakemu volivcu posebej, ki je vrgel kroglico za zmago Ljudske fronte, ki je vrgel kroglico tudi za sedmo federalno ednico zveze Jugoslavije, za naš Trst, za nas Primorce, ki še nismo deležni tega, kar imajo narodi Jugoslavije — popolne svobode in prave, resnične ljudske demokracije. Še vedno se vršijo manifestacije, še vedno prihajajo

Zastopnicam Julijske Krajine onemogočen odhod na prvi svetovni ženski kongres

Vse antifašistke sveta bodo na tem kongresu priredile razstavo, ki bo prikazala, kako so se žene posameznih držav borile proti fašizmu. Kdor to ovira, torej noče, da bi svet zvedel za pravo razpoloženje našega ljudstva

26. novembra se bo v Parizu vršil prvi mednarodni kongres žena. Udeležile se ga bodo zastopnice 120 milijonov žen.

9. novembra je gospa Saillant, žena generalnega tajnika svetovne sindikalne zveze, ki je sedaj v Londonu kot članica Iniciativnega odbora mednarodnega zborovanja žena, izjavila predstavnikom tiska, da je 37 držav prejelo povabilo na zborovanje.

Zveza antifašističnih italijansko-slovenskih žena v Trstu je prejela vabilo pripravljalnega odbora za svetovni kongres antifašističnih žena v Parizu. Povabilo je prispelo na naslov tajnice AFŽ v Trstu tov. Loredane Burlini in se glasi: »Pričakujemo delegacijo vaše organizacije za svetovni ženski kongres v Parizu 28. novembra. Pošljite takoj imena in naslove delegat, ter datum prihoda, da vam preskrbimo

NATEČAJ za osnutek spominske plošče narodnemu heroju Janku Premrlu-Vojku

Iniciativni odbor za odkritje spominske plošče narodnemu heroju Janku Premrlu-Vojku razpisuje tem potom tekmovanje za najlepši osnutek spominske plošče, katero bi odkrili v rojstnem kraju prvega primorskega heroja Vojka v Št. Vidu pri Vipavi, na obletnico dneva smrti v februarju 1946.

Osnutek naj predstavlja motiv iz partizanske borbe in naj ima spominsko posvetilo. (Janko Premrl-Vojko, roj. 29. februarja 1920)

Natečaja se morejo svobodno udeležiti vsi naši umetniki.

Iniciativni odbor bo izbral izmed predloženih osnutkov en motiv in objavil ime tekmovalec, vsi ostali osnutki pa bodo razstavljeni.

Osnutke je treba poslati najkasneje do dne 24. decembra t. l. Iniciativnemu odboru za odkritje spominske plošče narodnemu heroju Vojku, Ajdovščina (pri Propagandni komisiji).

Junaku Primorske dosto en spomenik

V Ajdovščini se je osnoval iniciativni odbor, ki naj pripravi odkritje spominske plošče narodnemu heroju Vojku — Janku Premrlu v Št. Vidu pri Vipavi na obletnico njegove smrti. Ob enem s tem pa bo imenovan odbor pokrenil kampanjo za zbiranje sredstev, da se postavi v doglednem času temu junaku Primorske dostojen spomenik na naši zemlji in sicer djaški dom Janka Premrla - Vojka.

Ker je to naš narodni heroj, zato mu bomo sami z lastnimi silami postavili tako spominsko ploščo, kot dom. Zato pa je treba, da se po-

krene širom Primorske množično zbiranje sredstev, da se po okrajih osnujejo iniciativni odbori, ki bodo to delo vršili in poročali glavnemu odboru v Ajdovščini. Treba je, da se pokrenejo prav Vojkovi dnevi, ali Vojkov teden, tako da bo prišel glas o tem prav do zadnje primorske bajte, prav do zadnje kočice, kakor je šel v času borbe glas o Junaku Vojku. Množične organizacije naj ob tem izvrše svojo nalogo dostojno.

Poleg tega pa je treba zbirati spomine na Vojka, doživljaje z njim, sploh vsak kdor kaj ve o Vojku naj to tudi napiše. Prav tako je treba zbrati vse slike o Vojku in ves material, ki se sploh kaj tiče našega junaka prav do zločinkega fašističnega lepaka, s katerim so hoteli za judežve groš črnosrajčniki dobiti našega borca. Vse to je treba poslati odboru v Ajdovščino.

V februarju mesecu bomo tudi prenesli njegovo truplo iz naše hoste, kjer je junaka izdihnil, v domačo vas. Zato bo to dan nas vseh, spomin na našega prvega heroja, tudi ponoven klic in zahteva nas, vsega primorskega ljudstva po naših pravicah za katere so dali toliki svoja življenja. Ta dan bomo vsi ob svezem grobu našega heroja ponovno dvignili svoj glas, da nismo dali svojih najboljših sinov zaman.

Tem potom je razpisan tudi natečaj za osnutek spominske plošče. Ne more ga biti med nami mojstrametnika, ki ne bi po svoje skušal upodobiti spomina na heroja Primorske. Najlepše darilo, ki ga more dati naš umetnik je prav njegova doživeta umetnina. Tako mora naš natečaj dobiti med našimi umetniki takega odziva kot ga zasluži narodni heroj.

Objava

Dr. Ing. Julius Holik bivši obratovodja obrata Stermac-Raše (l. 1919 do 1924) prosim takratnega delavskega zaupnika rudnika Raše tovariša Pipana, da mi pošlje zaradi nujne zadeve svoj naslov na dr. Ing. Julij Holik, Zagorje ob Savi, Toplice št. 14.

Tiskovni sklad

Tiskovni sklad do sedaj: 27.668 Lir 75 Din

Tiskovni sklad 24. 11. 1945

Felc Franc, Vodnikova 13, Idrija Lir 200
Triglav Rafael, Ajdovščina " 20
Rejec Mirko, Dol pri Čepovanu " 20
Hvala Marija, Grgar " 10
Košuta Ida, Ajdovščina " 200

Skupaj Lir 450

rimi so se skupno žrtvovali za končno osvoboditev vseh demokratičnih narodov, pa je prav zastopnikom iz Julijske Krajine odbita prošnja za potno dovoljenje. Ljudstvo je zato vedno bolj prepričano, da zavezniška vojaška uprava Trsta in Slovenskega Primorja ne želi, da bi svet zvedel za pravo razpoloženje prebivalstva te pokrajine.

Ob priliki svetovnega ženskega kongresa v Parizu bodo žene raznih držav priredile razstavo, ki bo prikazala, na kak način so se žene raznih držav borile proti fašizmu. Na razstavi bo tudi razvidno, kaj je bilo storjenega v pogledu zaščite otrok, v organizaciji dela žen in v političnem življenju.

Od tedna do tedna

Volitve v Ustavodajno skupščino in splošne razmere v Jugoslaviji so predmet, kateremu posveča svetovna časopisje še vedno veliko pozornost. Sovjetski listi ugotavljajo, da so se poskusi domače in svetovne reakcije, razbiti enotnost ljudskih množic, razblinili v nič ob tako močnem nastopu demokratičnih množic, ki vztrajajo kljub vsem težavam in zaprekam na poti dosledne demokracije in utrjevanja miru med narodi. »Opoziciji ni uspelo niti to, da bi prepričali tujino, odkoder so potem pričakovali pomoči, o nedemokratičnosti volitev. O tem so se angleški parlamentarci in novinarji sami prepričali, ko so v času volitev potovali po Jugoslaviji in videli, da so volitve potekle popolnoma v redu, brez kakršnih koli motenj, popolnoma svobodno. Tudi švicarski list »Voix ouvriere« piše, da pomenijo te volitve mednarodno zmago in da so z njimi mednarodni reakcionarji izgubili vsako možnost vmešavanja v notranje razmere Jugoslavije ter izzivanja sporov med zavzezniki.

Vsi listi v tujini pa poudarjajo eno, namreč, da so se s temi volitvami narodi Jugoslavije svobodno in zavestno odločili za republiko in proti monarhiji. Zmage Ljudske fronte pa je posebno vesel bratski bolgarski narod, ki se je v nedeljo 18. novembra na volitvah v Zakonodajno skupščino (narodno sobranje) izrekel za »Domovinsko fronto«. Zmaga Domovinske fronte na nedeljskih volitvah je potrdila, da je Bolgarija resnično krenila na novo pot, od katere je prav nič ne more odvrniti.

Bolgarsko ljudstvo, ki je prvič v svoji zgodovini res svobodno volilo popolnoma zaupa svoji Domovinski fronti, saj je baš ta fronta delavcev, kmetov in delavne inteligence v preteklem letu rešila deželo popolnega narodnega propada. Danes v Bolgariji razen Domovinske fronte ni druge sile, ki bi mogla očuvati demokratični prepoved dežele in jo gospodarsko dvigniti.

V Bolgariji je opozicija prav tako kot v Jugoslaviji hotela odvrniti ljudi od volitev, toda bolgarsko ljudstvo, ki je toliko trpelo pod izdajalci in tujimi agenti, in ima ogromne skušnje iz preteklosti, ne bo nikdar pod nikakršnim pritiskom izpustilo svoje usode iz rok. Proti Domovinski fronti je le tista nazadnjaška klika, ki se bori za svoje lastne interese, narod pa pušča ob strani. To je ista klika, ki se je borila proti Ljudski fronti v Jugoslaviji, ki uprizarja pokolje in nemire v Romuniji, ki strahuje miroljubno ljudstvo v Grčiji, ki je hotela motiti miren razvoj v demokratični Albaniji. Končno pa se bodo morali sprijazniti z mislijo, da so »stari, dobri časi« zanje minili, da je ljudstvo spregledalo in spoznalo njihovo igro z narodom in jih enostavno izločilo. To so ti protiljudski oblastniki dejansko doživeli že v Jugoslaviji, Bolgariji, Albaniji in tudi v Romuniji.

Tako bi se na Balkanu z združenimi naporii vseh balkanskih narodov lahko ustvaril najbolj miren kotiček v Evropi, da ni grške monarhofašistične klike in njenih mednarodnih pomagačev, ki se vmešavajo v balkanske razmere naravnost na zločin-

Angleški parlamentarci v Trstu

17. t. m. dopoldne so angleški parlamentarci in novinarji skupno z našimi novinarji napravili kratek obisk tržaškimi industrijskim velpodjetjem. Obiska se je udeležil tudi tajnik Mestnega osvobodilnega sveta za Trst, tov. Štoka.

Angleški gostje, pomešani z našimi novinarji so najprej obiskali tovarno strojev pri Sv. Andreju. Tu so se razgovarjali z delavci, Slovenci in Italijani. Vsi so zatrjevali, da hočejo živeti v bratstvu in v sedmi federalni edinici Titove Jugoslavije.

Ko je eden izmed angleških novinarjev dejal, da obstaja tudi tendenca za internacionalizacijo Trsta, so mu delavci odgovorili, da želijo avtonomen Trst, vendar ne internacionaliziran, temveč kot sedmo svobodno republiko v demokratični federativni Jugoslaviji. Nek delavec je pripomnil, da bi Trst mogel postati neke vrste Shanghai ali Tanger, ki sta vedno predstavljala vzrok za nove vojne. Delavec, ki je bil ranjen v partizanskih borbah, je s tem v zvezi dejal:

«...ski način, ker netijo sedaj po komaj končani drugi svetovni vojni nove vojne spopade.

Tudi v Grčiji bi bili potrebni opazovalci zapadnih demokracij, da bi ugotovili dejansko stanje. In tam bi lahko ugotovili, česar v Jugoslaviji niso niti v najmanjši meri zasledili namreč, da so monarhofašisti izbrisali iz volivnih imenikov vse svoje nasprotnike, da imajo sedaj v Atenah volivno pravico 10—25% vseh volivnih upravičencev, v Pireju celo 4 do 10%, dočim imajo monarhofašisti po več volivnih knjižic in bi lahko volili na več mestih.

Grške demokratične množice pa vedno znova zahtevajo demokratizacijo javnega življenja, sestavo nove vlade in prenehanje monarhofašističnega terorja. Te svoje zahteve so predložili tudi pomočniku angleškega zunanjega ministra Mac Neilu. V koliko bo to spremenilo dejanski položaj, o tem si še nismo na jasnem.

Tudi po Italiji se opaža naraščanje delavnosti reakcionarnih profašističnih elementov, ki skušajo kršiti javni red. Njihovo delovanje je usmerjeno proti naprednim strankam in organizacijam in proti zakonitim demokratičnim pravicam državljanov. V Milanu so aretirali nekaj fašistov, vendar pišejo demokratični listi, da policija ne ravna dovolj odločno z njimi.

Boji v Indoneziji se nadaljujejo. Gibanje Indonezijcev je vzbudilo simpatije med drugimi kolonialnimi narodi in prebivalstvom jugovzhodne Azije.

Tudi »Trud« glasilu sovjetskih sindikatov naglašja v svojem komentarju o narodnih pokreth v Indoneziji in Indokini, da sta prava ljudska pokreta, ne pa delo Japoncev, kot to skušajo tolmačiti nizozemski uradni krogi.

Zatirani in izkoriščani narodi dvigajo glave, hočejo svobodo, hočejo svoje človečanske pravice.

Vse res demokratične sile odobravajo ta njihov korak.

»Mi smo vojne siti«

Hočemo, da se uresniči to, za kar smo se borili. Ko je bilo govora o plačah, so se delavci pritoževali, da prejemajo mezde, ki ne zadostujejo niti za najskromnejše potrebe. Te probleme, so dejali delavci, bi umela rešiti oblast, ki bi bila od njih izvoljena in bi resnično zastopala njihove koristi. Zato verujejo v Tita, zato hočejo Jugoslavijo, kjer ima ljudstvo svojo oblast. Nekdo je dejal: »Če smo bili v gozdovih kot partizani ali trpeli v Buchenwaldu, Dachau itd., je bilo to zato, da bi dosegli svoje pravice. Mi hočemo ljudsko oblast.«

Delavci so nato goste vodili k plošči, ki so jo odkrili v spomin 34 tovarišem, ki so dali svoja življenja za svobodo in demokratične pravice. To so bili borci v partizanskih vrstah in aktivisti, ki so končali svoja življenja v zaledju ali v koncentracijskih taboriščih. Nekaj jih je tudi padlo v pouličnih borbah, ko so skupaj s Titovimi partizani osvobodili Trst. Takrat niso delali nobene razlike med Slovenci in Italijani, borili so se za skupne ideale, borili so se v enotni vojski. Tako se borijo za svoje pravice tudi danes, in med njimi ni nobene razlike v narodnosti.

Delavci so angleškim parlamentarcem ponovno zatrjevali, da so enotni v vseh zahtevah, razen neznačajne manjšine, ki je zadnjič na demonstracijah pokazala, da je nasprotna ljudski volji. Na nacionalističnih manifestacijah pred kratkim so manifestirali za Italijo samo oni, ki so iz Italije tudi prišli.

Ko so angleški gostje odhajali iz tovarne, jih je delavstvo pozdravilo z vzkliki: »Živel Tito, živila demokratična federativna Jugoslavija, živila sedma jugoslovanska republika, živila Angleži!« Parlamentarci so se odpeljali proti ladjedelnici Sv. Marka. Te ladjedelnice so še bolj prizadete kot tovarne strojev pri Svetem Andreju. Na dveh največjih žerjavih sta plapolali slovenska in italijanska zastava s peterokrako zvezdo, visoko na pročelju stavbe pa je bila postavljena velika Titova slika.

Eden izmed članov angleškega parlamenta se je zanimal za število delavcev, včlanjenih v Enotnih sindikatih. Delavci so poudarili, da je okoli 95% včlanjenih v Enotnih sindikatih, ostali pa v Julijskih sindikatih. Na vprašanje angleških gostov, koliko so zaslužili pred vojno, so delavci odgovorili, da je sedaj položaj tako obupen, da bi morali imeti, če bi hoteli s svojo družino pošteno živeti, okoli 1000 lir na dan. Na vprašanje, kako danes izhajajo, jim je uradnik iz gruče pokazal svoje raztrgane čevlje in oguljeno suknjo. Glede socialne zaščite pa so jim odgovorili, da v primeru bolezni dobijo tako nizko podporo, da so prisiljeni prihajati na delo tudi ko imajo mrzlico, ker dobijo 35 lir na dan, h katerim se doda petdeset do sto lir draginjske doklade. Angleški parlamentarci so se zanimali, ali so v Trstu v večini Italijani ali Slovenci. Odgovorili so jim, da so v večini Italijani, toda

ne želijo si nikoli več pod Italijo,

temveč pod Titovo Jugoslavijo kot sedma federalna enota. To jih je navdušilo in so začeli vzklikati: »Živel Tito, živila sedma federalna republika Trst, hočemo in zahtevamo priključitev Trsta k Jugoslaviji!« Slovenci so vzklikali v slovenščini, Italijani v italijanščini, vsi skupaj pa kot bratje. Delavci so poudarili, da so dobri strokovnjaki in da znajo delati, vendar se sedaj ne morejo preživljati. Na vprašanje angleškega novinarja, ali so Julijski sindikati močni, so enodušno izjavili, da ti sindikati ne predstavljajo nikogar in da zato nimajo nobene moči. V vsem mestu je mogoče največ 5000 članov.

Parlamentarci so se nadalje zanimali za demonstracije, ki sta se vršili pred kratkim. Vprašali so delavce, koliko je bilo demonstrantov na nacionalističnih manifestacijah. Delavci so odgovorili, da jih je bilo okoli 10.000, ki pa so bili v velikem številu pripeljani iz notranjosti Italije in močno zaščiteni od zavezniške policije, ki je ostro nastopala proti delavcem. Nasprotno pa je bilo na delavskih manifestacijah, na manifestacijah demokratičnega ljudstva okoli 100.000 udeležencev. ki so popolnoma napolnili trg Unità. Nek parlamentarec je vprašal, koliko ljudstva je prišlo na njihove manifestacije iz dežele. Delavci so dejali, da je bila manifestacija organizirana takoj po nacionalističnih manifestacijah ter da niso mogli računati na to, da bi kdo prišel iz pokrajine. Bili so prisotni le delavci iz tržaškega predmestja Svete Ane, Kontovelja, Barkovelj in ožje okolice, ki po večini delajo v mestu.

Nekdo iz gruče delavcev je opozoril angleške goste, naj si ogledajo tiste zastave, ki si jih delavci želijo in za katere so pripravljeni boriti se. Ko je nekdo izmed parlamentarcev vprašal, kakšne so njihove zastave, so mu delavci takoj odgovorili, da njihove zastave predstavljajo brat-

»Koperske ječe«

V Koprju se dviga ob morju močna stavba, bela hiša, največji zapor na Primorskem. Sedaj so zapor prazen. Znotraj obratujeta dve delavnici, mehanična in mizararska. Namesto verig pojejo stroji. Vstop je vsakemu dovoljen.

Zgradba je velika, zidovi močni, povsod železna vrata. Napisi v celicah pričajo o grenkih urah. Železni okovi so otipljivi dokaz, kako so hoteli ukrotiti borce za svobodo, kakor Bidovca in stotine drugih, ki so šli skozi ta vrata. Prav te celice opominjajo in svarijo, naj budno pazimo in čuvamo pridobitve svobode, ljudske oblasti, da se ne l zopet, vrnilo staro. Vsakemu namreč je jasno, da bi bila tukaj vnovič ječa, nemara hujša, kot prej, če bi ta košček zemlje spadal zopet k Italiji.

Obiskal sem celice, v katerih je bilo zaprtih zadnja leta na tisoče Primorcev, Notranjcev, Hrvatov in mnogo italijanskih antifašistov.

V celici »di punizione« je napis

stvo in ljubezen med Italijani in Slovenci, ki skupaj živijo in delajo. Delavec je nadaljeval:

»Italijani in Slovenci živimo v popolni slogi«

Italijani iz stare Italije pa nas napadajo prav zaradi te enotnosti in mirnega sožitja, ter nam pravijo, da smo tudi mi »Slovci«. Mi se ne odrekamo svoje narodnosti, priznamo pa, da živimo tukaj skupaj s Slovenci. Z njimi hočemo vedno živeti v miru in bratstvu.

Nato so začeli vzklikati: »Živelo bratstvo italijanskega in slovenskega prebivalstva Julijske Krajine, Živel Tito, viva Tito, živila zavezništva, viva gli Alleati!« Vse delavnice naokoli so bile polne italijanskih in slovenskih zastav s peterokrako zvezdo. Nekaj delavcev je med razgovori izginilo. To so bili godbeniki, ki so pohiteli domov po svoje instrumente in so prijetno iznenadili angleške parlamentarce, ko so jim na izhodišču zaigrali nekaj svojih najljubših komadov. Pred izhodom so se zbrali tudi otroci, žene, starci in možje, ki so se pridružili ostali razigrani množici. Nosili so s seboj male zastavice in z njimi okrasili avtomobile angleških gostov.

Navdušena množica se je počasi pomikala proti Sv. Jakobu. Pri Svetem Jakobu so bila vsa okna polna italijanskih in slovenskih zastav. Pred kulturnim krožkom in pri Sv. Jakobu je že bila zbrana velika množica, ki je navdušeno pozdravljala angleške parlamentarce.

V dvorani kulturnega krožka je ga. Manning Lieh spregovorila zbranimu ljudstvu nekaj besed. Rekla je: »Vaš sprejem me je močno ganil. Mi dobro poznamo vaše probleme, tembolj danes, ko sem videla v vaših tovarnah iskrene manifestacije vaših delavcev. Dobila sem vtis, da se bode vaši problemi rešili v najkrajšem času.« Ob koncu je pripomnila, da je Tito mnogo napravil za blagor ljudstva v Jugoslaviji.

Ta kratki nagovor je ljudstvo sprejelo z nepopisnim navdušenjem in vzkliki: »Tako je, to hočemo! Živel Tito, živila naši zavezništva!«

italijanskega protifašista: »Amiamoci, non parliamo più di razze, non siamo cavalli, siamo fratelli. unico sangue della medesima umanità« — Ne govorimo več o rasah, saj nismo konji, bratje smo, ena kri istega človeštva.

Tu v ječi, v trpljenju, in tam, v gorah, v skupni borbi, je vzkliko bratstvo. Grem dalje, gori, v prvo nadstropje, kjer bruji stroji. Vsi urno delajo.

Začnem se razgovarjati z mizar-skim mojstrom, ki mi da nekaj pojasnil o delu in načrtih. Dela je dovolj, še preveč, strojev tudi, pa si jih še sproti nabavljajo, materiala in surovin, je tudi zadosti. primanjkuje jim edinele delovnih moči. Zaposlenih je sedaj 40, rabijo jih pa vsaj še 50. Plače so dobre, na koncu tedna dobi vsak delavec odpadke lesa, plačo ter čisti dobiček, ki si ga sorazmerno razdelijo. Obratovanje se bo še povečalo.

To je mogoče, kjer je ljudska oblast, to je najslajše zadoščenje vsem tistim, ki so tu zato trpeli.

Težko je umreti za nehvaležno domovino

Naša vojska je junaška vojska, zato se radi ponasamo z njeno slavo. Kadar nam je težko pri srcu zaradi Primorske in kadar postajamo malodušni, se radi sklicujemo na žrtve, ki so jih zahtevale Opčine. So pa tudi drugi, ki se zmislijo na našo vojsko samo takrat, kadar vojaški konji popasejo kakšen travnik, in še tretji so, ki gledajo na našo vojsko kakor na šibo božjo. Kuge, lakote in vojske... Ti zadnji našo vojsko tudi pobožno prekolnejo, če je treba, če tako zahteva njihova domobranska avstro-ogrsko-črna-žolta-bela vera. Ti zadnji med drugim očitojajo naši vojski, da je ona kriva za požgane časi. O teh ne bom govoril, ker je škoda izgubljati besed in ker je takih ljudi malo. Govoril bom le o tistih, ki so si želeli svobode, a so pozabljivi in postajajo nehvaležni. Naj se ti ljudje, kadar se jim tresejo roke pri dajanju prostovoljnih prispevkov, zmislijo na prestano trpljenje naših borcev. Samo za eno črno, deževno noč bi jih rad prestavil v brigado, da bi marširali v enem samem divjem maršu čez goranske hribe tja na Vojsko, v raztrganih čevljih, premraženih, premočeni in lačni. Nihče, kdor ni sam vsaj

nekaj takega trpljenja poizkusil, ne ve, kakšne lepe misli je spletal v svoji trdni glavi borec na takih pohodih, kakšne nežne misli je spletal partizan krog doma in domovine. Ko sem prvič srečal brigado na pohodu, me je pretreslo. Mrak je legal nad Spodnjo Tribušo in iz mraka v temo so se izgubljale vrste trudnih borcev. Bila je jesen, strmi hribi na obeh straneh ceste so bili že goli in mrzel veter je šel skozi kosti, borci pa so nemo šli v neznanost, brez plaščev, nekaterim so gledale cunje iz raztrganih čevljev, prevezanih s špago. Marsikoga sem spoznal med njimi. Z nekaterimi sem partizani v II. koroskem bataljonu, z drugimi v škojloške odrede. Pomahal sem jim v pozdrav in vračali so mi ta pozdrav z veselo kretnjo, jaz pa sem videl, kako se jim je zatrla žalostna misel utrnula v oči: »Zdravo, srečno! Mor-da se vidimo zadnjikrat. Če utakaš svobodo, stopi na moj dom pa pozdravi ženo in otroke in staro mater, ki molijo in jokajo vsak večer in dušijo jo tako pod strgano odejo. — In že se je pošastno oglasila pesem: »Jutri gremo v napad, glej, kako globoko je nebo...« O, kako je globoko nebo, kadar stopaš truden na smrt po sa-

motnih potih in stezah skozi gozdove, smrti naproti.

Nekateri ljudje mislijo: partizan je partizan, pač opravlja poklic kakor vsak drug; mislijo, da je partizan stroj, ki strelja, navil avtomat, kvečjemu še podivjan človek, ki je izgubil smisel za vse lepo in človeško. O, ne! Tudi partizan je imel srce, mehko in čuteče, skrito pod strganim suknjičem, pod umazano šaro, ki jo je navlekel nase, da si ohrani življenje, da bo lahko dalj časa gazil po kamnitih ali blatnih stezah in bo čim kasneje padel za svobodo domovine. Tudi partizan je nosil v shujšanih prsih srce, v katero je zaklepal ožnost in vse mile spomine na dom in domovino. Toda prav takrat, kadar je mislil najlepše, kadar je mislil na mater, na ženo, na otroke, je kakor sestradan volk, najbolj ogorčen in popadalen, komaj človeku podoban, sredi gozdov, med juršanjem zarjovel: Smrt fašizmu! In ravno takrat je rjovel tako, da je bilo groza sovražniku. Tako se pač topila misel na življenje preoblikuje v ogorčenem in užaljenem srcu. Toda kljub temu so nekateri praktični ljudje prepričani, da je že tako na svetu. Eden je poklican, da vse življenje z dobičkom prodaja moko in cikorijsko, da ga potem na starost med jokom zbrane družine Bog reši vedenice in putike,

drugi je pa enostavno partizan, dolžan da misli na svobodo domovine in zanj umre.

Naj se zmislijo tisti nehvaležni, kakšno usodo so nam namenili kroniki sveta. Naj se zmislijo, kako težko smo pričakovali rešitve. Zato naj ne bo vse pozabljeno zdaj, ko je rešitev prišla; kajti računi niso in nikdar ne bodo poravnani, še manj plačani. Borba za svobodo ni obrt in priborjena svoboda ni par čevljev, ki jih plačaš, pa čisti računil. Kako so sanjari partizani v najtežjih urah o domu, o bodočnosti. Na tihem so sramežljivo mislili tudi na tiste trenulke, ko jih bo domovina, osvobojena, prisrčno sprejela in jih vsaj s cvetjem nagradila za vse črne noči, za vse trpljenje. Zdaj pa mora marsikateri partizan slišati bridke besede omalovaževanja. Zdaj marsikdo, ki je ves čas na varnem živel, govori o svojem junaštvu in o svojem trpljenju, in ga ni sram primerjati se s starimi borci-invalidi. Zdaj se včasih slišijo opazke na račun naših bratov in tovarišev, ki ne znajo čitati in pisati in ki pač po svoje, v svoji stari, bridki pesmi izražajo svojo slo-pu življenje. Toda naj vedo taki površneži, da ni važno, če znajo čitati in pisati in nekaj fraz iz bontona, ki so se jih kakor papagaji s težavo naučili. Tudi to ni važno, če si znajo

elegantno natekniti rokavice na gojene prste. Nam ni svobode priboril bonton, naša vojska ni prišla iz salona za dame in gospode, niti iz damskega gaja čitalniških veselic. Naših borcev niso vzgajale narodne dame. Prišli so iz vržljaj koč, iz barak, iz kmečkih hiš in iz uradniške nobel-revščine. Naša svoboda se ni rodila na nedeljskih izletih in popolndanskih sprehodih, ne v občudovanju sončnih zahodov, ne na gramofonskih ploščah. Naša svoboda je prišla v viharju iz gozdov na strašnih smrtnih marših. Da, tudi tisoč kilometrov daleč so naši ubogi, nepismeni bratje prišli umirat na Opčine za svobodo Primorske, za Titov Trst. Na pol goli in bosi so prišli, revni, a s toplim srcem, vdanim domovini. Ko pa so v borbi za našo svobodo obležali s prestreljenim srcem — ali jim bomo očitali bonton, uši, strgano obleko in cunje na nogah, povezane s špago? Jaz pa pravim: ne bomo se ponasali z lepo obleko in pustili naših junakov v cunjah, ampak bomo delili z njimi vse, kar imamo. Vedeti moramo, da so se borili in umirali za nas, za ljudstvo in zato tako pogumno, lahko, junaško. Težko pa je bosesmu, strganemu in lačnemu, če bi le moral slutiti, da se je boril za nehvaležno domovino.

Pregovor Dragan

Zmaga Domovinske fronte v Bolgariji

V nedeljo so bile v Bolgariji prve svobodne demokratične volitve v Narodno sobranje. Izredna udeležba na volitvah je pokazala, da je bolgarsko ljudstvo popolnoma razumelo globoki pomen teh volitev. Samozavesno in s trdno vero v bodočnost je izrazilo svojo voljo, da hoče demokratično in neodvisno Bolgarijo. Bolgarsko ljudstvo je v nedeljo glasovalo za program, ki je bil kronan v vstajo 9. septembra; ta dan je bolgarsko ljudstvo za vselej zrušilo več kot pol stoletja trajajoče nasilje bolgarskih fašistov.

Zmaga Domovinske fronte na nedeljskih volitvah je potrdila, da je Bolgarija resnično krenila na novo pot, od katere je nič ne more odvrti. Bolgarsko ljudstvo trdno zaupa svoji Domovinski fronti. Kakor je ta fronta bolgarskih delavcev, kmetov in delovne inteligence v preteklem letu rešila deželo popolnega narodnega propada, tako bo tudi v bodoče znala premagati vse težave in ovire. Edino Domovinska fronta je sposobna rešiti vsa težka vprašanja, ki jih postavlja povojni čas. Bolgarsko ljudstvo je dokazalo svojo zvestost, da izven Domovinske fronte ni rešitve za Bolgarijo. Danes v Bolgariji razen Domovinske fronte ni druge sile, ki bi mogla očuvati demokratični preporod dežele in jo gospodarsko obnoviti. Oblast, ki jo je ljudstvo potrdilo na nedeljskih volitvah, bo bolgarsko ljudstvo znalo podpirati tudi v bodoče. Preveč je trpelo pod narodnimi izdajalci in tujimi agenti, da bi popustilo zdaj, ko so glavne težave

že premagane.

Sijajna zmaga Domovinske fronte je postavila na laž nesramne kleveče, ki so jih širili protiljudski elementi doma ali v tujini. Pri nedeljskih volitvah je Domovinska fronta polagala račun svojega plodovitega dela. Ni šla na volitve s praznimi obljubami, ampak je že pred njimi pokazala, kako je treba v korist ljudstva reševati najvažnejša vprašanja. Uspehi, ki jih je imela v notranji politiki, odpirajo v resnici novo stran bolgarske zgodovine. Domovinska fronta je bila tista, ki je v prvih mesecih svojega obstoja rešila bolgarsko ljudstvo vseh tistih notranjih borb, ki so tako značilne za mnoge druge države. Eden prvih korakov nove Bolgarije je bila napoved vojne Nemčiji. Na ta način se je Bolgarija vključila v blok zaveznikov. Nalogo, ki ji je bila zaupana v boju proti hilerizmu, je častno rešila in dvignila svoj ugled v mednarodnem svetu. Sovjetska zveza je prva priznala vojne napore nove Bolgarije in njen delež pri izgrajevanju miru na Balkanu in je z njo navezala redne diplomatske odnose.

Vse te uspehe v notranji in zunanji politiki so ocenili bolgarski volivci, ko so v nedeljo glasovali za Domovinsko fronto. Njena sijajna zmaga je nov velik uspeh demokracije, zato so je iskreno veselili vsi jugoslovanski narodi, ki vidijo v njej jamstvo tesnih vezi med Bolgarijo in demokratično federativno Jugoslavijo.

Bolgarske antifašistke med nami

Vest o prihodu bolgarske delegacije antifašističnih žensk k nam v Ajdovščino, nas je močno razveselila in že smo bili zbrani na mostu z zastavami, skupno z vojsko, da pozdravimo delegacijo.

Nestrpnost je bilo pričakovanje, kar naenkrat zaslišimo: iz Postojne gre — tedaj je iz vseh grl zaorila pesem in vzklili bolgarskemu narodu, bratstvu balkanskih narodov itd.

Kmalu na to pridrvi avtobus. Vsa množica se je strnila okrog njega in obkrožila delegacijo, ki je izstopila. Vsak je hotel videti in pozdraviti sestre Bolgarke. Pozdravil jih je tovariš iz okrajnega NOO za Ajdovščino, članica okrajnega AFZ za ajdovski okraj, nato jih je pozdravila tovarišica Sava v imenu OO ZMKJ ter v imenu vse mladine vzhodnoprimskega okrožja. V svojem kratkem govoru je čestitala bolgarskemu narodu ob uspehu volitev in zmagi Domovinske fronte v Bolgariji. Dejala je:

»Mi se nismo prvič spoznali z bolgarskim narodom tu v Ajdovščini, temveč že v veliki domovinski vojni, v kateri smo se ramo ob ramo skupno borili za dokončen zlom nacifašizma.«

Poudarila je delež in žrtve, ki jih je doprinesla primorska mladina v štiriletni borbi, a kljub temu nam še niso dokončno priznane vse pravice in nismo priključeni republiki Sloveniji ter demokratični federativni Jugoslaviji. Govorila je o volitvah v ustavodajno skupščino v Jugoslaviji. Mi smo se pa enotno vpisali v SIAU in s tem potrdili volitve v Ljudsko fronto. Odločno je povedala, da primorska mladina še ni končala borbe in jo bo podvojila za dokončen zlom ostankov fašizma in za dosego priključitve Julijske krajine s Trstom k materi Sloveniji in Jugoslaviji. Ob tem je množica prekinila govornico z vzklili in odobravanjem: »Hočemo, da se nam prizna naše pravice! Nočemo biti več sužnji, zadosti nam je bilo 25-letno suženjstvo! Hočemo Titla!

V zaključku je dejala, da je bratstvo balkanskih narodov velika pridobitev štiriletna borba, katero moramo čuvati in gojiti ter si medsebojno pomagati pri obnovi naših porušenih domov ter da moramo voditi naprej borbo nad ostanki fašizma. Zaprlosila je, da naj poneso tople pozdrave vsem bolgarskemu narodu, posebno mladini naj povedo, da primorska mladina ni še tako srečna, kot je mladina v Bolgariji, da se primorska mladina še vedno bori za svoje pravice in ne bo mirovala, dokler teh pravic ne doseže. Izrazila je tudi ogorčenje nad nekaterimi zavezniki in organi, ki niso dopustili delegaciji Julijske krajine iti na svetovni mladinski kongres.

V imenu okrajnega odbora AFZ je delegacijo pozdravila tov. Pold.

V nedeljo je bila v Sv. Križu pri Trstu proslava odkritja spominske plošče na pročelju stare šole, ki je bila ustanovljena l. 1845. Plošča nosi vklesan napis:

»Iz prvih kali žive slovenske misli vodi pot v veliko svobodo delovnega ljudstva.«

Proslave te za slovensko prosveto na Primorskem pomembne soletnice se je udeležila velika množica ljudi, ki iz Trsta in okolice. Predstavnik Prosvetne zveze, Drago Pahor, je orisal težko borbo, skozi katero se je morala prebiti slovenska kultura na kraških tleh v zadnjem stoletju. Pred 400 leti, je dejal, so dobili Slovenci prvi abecednik, ki so ga morali na skrivaj širiti in ga je zasledovala posebna komisija. Letos pa obhajajo tu-

Primorska je vsa razgibana, vsa valovi navdušenja, vse je v silnem zagonu dela za obnovo, za preporod Primorske, vse hiti, da čim prej začeli rane 25 letne fašistične strahogor, za boljše življenje ljudstva Julijske Krajine.

Tujcu, ki se mudi v naših krajih in vidi vse to razgibanost, delavnost, ves ta elan, se nehote vsli vprašanje: od kod se jemlje, kje je tista sila, ki je razgibala in ki daje moč ljudskim množicam pri premagovanju gospodarskih in tisočih drugih težav, ki se stavljajo vsak dan pred ljudstvo.

Takemu bi Primorci s ponosom povedali, da je ta sila želja po svobodi, po življenju, ki je po tolikih letih trpljenja planila na dan, da je to globoka zavest primorskega ljudstva, ki je gnala že 1942. in 1943. leta zavedne Primorce v Tolminske in Cerkljanske hribe boriti se, in umirati za svobodo. In vsa ta sila je postala velesila, ko je osvobodilna fronta slovenskega naroda združila vse te zdrave napredne ljudske množice v enotno strnjeno močno osvobodilno gibanje. Ta enotnost, ti enotni pogledi in prijemli v vseh vprašanjih, ki so v zvezi z usodo Primorske, to je tisti neverjetna silna moč, ki ne pozna ovir, ko gre za dosego svojih ciljev.

Sila in moč pa se je še stopnjevala, ko so se združile vse svobodoljubne demokratične sile Julijske Krajine vsa osvobodilna gibanja Slovencev, Hrvatov in Italijanov v enotno, močno organizacijo Slovensko Italijansko Antifašistično Unijo (SIAU).

SIAU, ki je bila porojena iz potrebe prebivalstva Julijske Krajine in ki ima v svojem programu interese vseh narodnosti in vseh slojev prebivalstva Julijske Krajine je torej usmerjevalec, je gonilna sila v tem boju za dosego pravičnih zahtev, je gonilna sila pri vsem delu za splošen

kulturen in gospodarski dvig primorskega ljudstva.

Ljudstvo se dobro zaveda, da je program SIAU program ljudstva, da so v njem zapadene vse njegove težnje, da je program SIAU priključitev Julijske Krajine s Trstom k Jugoslaviji, da je program SIAU bratsko sožitje italijanskega in slovenskega naroda v Julijski Krajini, da je torej program SIAU uresničenje njihovih življenjskih ciljev. Zato pomeni SIAU primorsko ljudstvo v celoti.

Te dni se vrši množično vpisovanje v SIAU zaradi tesnejše organizacijske povezave pripadnikov SIAU-ja. Ljudstvo se manifestativno udeležuje tega vpisovanja, saj ve, da s tem ponovno manifestira za priključitev k Jugoslaviji, da se s tem vključi kot aktiven član te borbene formacije v borbo za dokončna uresničenja pravičnih zahtev primorskega ljudstva. In to vpisovanje se vrši na slovesen način, združeno z zborovanjem ali pa brez tega. Z zastavami in transparenti prihajajo ljudje v lepo okrašene prostore, kjer se vrši vpisovanje. Vsak sam zavestno podpiše vpisnico in se s tem obveže, da bo z aktivnim delom pomagal tej vseljudski organizaciji uresničiti vse njene cilje.

Ganljivi so prizori, ki se vrstijo pri vpisovanju. Pride starejša ženica, z okorno roko, vajeno težjega dela podpiše vpisnico in pravi: »Stara sem že, sedem križev že nosim in ne vem v koliko bo to še meni koristilo. Vem pa in verujem v to, da ustvarjate nekaj novega, nekaj velikega, ki bo prineslo lepše, srečnejše življenje malim. Zato hočem biti soudeležena, zato sem darovala tudi dva svoja sinova.«

Doslej se je vpisalo že nad 60.000 članov. Vsak dan pa prihajajo novi, ki nočejo ostati ob strani pri ustvarjanju novega, lepšega sveta, ko

...prepir bo s sveta preganjan ko rojak, prost bo vsak, ne vrag le sosed bo mejak!

Domov so se vrnili

Po vseh krajih se vrše zborovanja s povratniki iz tujine.

Domov se vračajo tisti tisoči Primorci, katere je fašistični miličnik pregnal z rodne grude in jih vrhljal v »bataglione speciale«, da bi lahko mirneje vršili svoje zločine nad nezaščitimi naselji in ljudmi. Po dolgi odsotnosti se vračajo v domovino, po kateri so tako hrepeneli naši bratje.

Prihajajo v precej spremenjeno domovino. Sprejele so jih svobodne vasi, sprejele jih je svobodno ljudstvo. Marsikdo je sicer našel požgan in razbit dom ali pa samo skromen grob v hosti za hišo, kjer počiva žena, brat, sin, oče — junak, pa se vendar ponosen vrača domov, v domači kraj. Zato, ker prihaja res domov, ne več v klešče fašističnih krvnikov, ampak v vas, kjer ljudstvo dela in govori.

In res! V vsakem okraju so pripravili tem našim bratom priskrben sprejem. Na velikih zborovanjih so jih seznanili z resnico naše borbe, s trpljenjem in naporom, z žrtvami, ki jih je naše ljudstvo doprineslo od dne, ko je dvignilo svoj glas upora in izprožilo prvo uporniško puško, pa do zadnjih dni v svobodi, ko vsi delamo in se trudimo, da bi čimbolj utrdili ljudsko oblast, ki je edina zmožna biti jamstvo, da ni bila naša osvobodilna borba zaman.

Teh zborovanj so se povratniki polnoštevilno udeležili in celo živahno posegali v debato, dasi so bili še

do včeraj primorani živeti od parole: poslušaj in delaj!

Zgrinjajo se na zborovanja ne zato, da bi samo poslušali, ampak da manifestirajo tudi oni svojo voljo, da so se vrnili domov zato, da v celoti podpro napore svojih sovaščanov. O tem, kako pravilno pojmujejo danes pošteni delavci, kmetje in inteligenca delo in borbo enotnega ljudstva, priča prav primer Cerkena, kjer so zborovali skupno povratniki iz tujine in demobiliziranci iz Jugoslovanske Armade. Skupno so sprejeli naloge in skupno jih bodo rešili, saj imajo pred seboj skupne cilje.

Resolucija

Maršalu Josipu Brozu-Titu!
Pošljamo Vam borbene pozdrave ob priliki konference v Cerknem dne 14. 11. 1945 skupno demobilizirani borci in povratniki iz internacije in Francije.

Obljubljam Vam: kakor smo se borili s puško v roki, in mi ki se nismo mogli udeležiti borbe, da bomo danes s skupnimi napori čuvati in utrjevali to, kar so si narodi priborili v teku štiriletnih krvave borbe!

S skupnimi napori bomo dosegli cilj, za katerega smo prelivali kri — za priključitev Julijske krajine k demokratični federativni Jugoslaviji! Smrt fašizmu — svoboda narodul!

Cerkljanci

Širom Primorske

Po vseh krajih širom Primorske ljudstvo manifestira ob odločni zmagi Ljudske fronte v Jugoslaviji.

V Idriji so se poleg ogromne množice ljudstva in borcev VII. Udarne divizije udeležili manifestacije tudi predstavniki mesta, okrajni funkcionarji, predstavniki vojaških oblasti in tudi člani Poverjenstva PNOO s tovarišem Perovškom. Razgibane množice so večkrat prekinjale govornike, ki so tolmačili pomen teh volitev za Julijsko krajino in navdušeno vzklikali.

Ob koncu so poslali čestitke Vrhovnemu odboru Ljudske fronte, maršalu Titu in Narodni vladni Slovenije.

Vedno novi zločini prihajajo na dan.

Na ozemlju pod samotno vasico Krekovski so te dni izkopali več žrtev fašističnega divjaštva. Imeli so samo prerezane trebuhe in tako so jih pustile te zveri v groznih mukah umirati.

V gozdarski hiši pa je po pripovedovanju drvarjev storila strašno smrt najmanj 35 ljudi, katere so hilerjevci in domači hlapci zaprli v klet, hišo pa polili z bencinom in zažgali.

Začeli so z odkopavanjem in že pri zasutem vhodu v klet zasledili posamezne kose ženskega perila, žepni nož, žlico in druge predmete. Z odkopavanjem nadaljujejo.

Iz Ajdovščine

Absolventi prosvetnega tečaja pri Sv. Križu so ob zaključku tečaja priredili prebivalstvu Ajdovščine dobro uspel kulturni večer. Pokazali so, da so v tem kratkem času ogromno pridobili na svojem znanju, katerega bodo ponesli sedaj širom vse Primorske. Prireditelj je z dovršenimi pevskimi točkami, zbornimi recitacijami, simboličnimi vajami, solo spevi, dramatičnim prizorom in baletom ponovno dokazala, da primorska mladina dela, da hoče in bo s pridnostjo in vztrajnostjo prav kmalu dosegla visoko kulturno raven in bo s slovensko besedo, s slovenskimi dramatskimi deli polnila srca Primorcev in na ta način vršila vlogo učitelja-vzgojitelja primorskega življa.

V Tolminu

so zborovali vsi, ki so se po letih trpljenja v internacijah ali kot vojni ujetniki vrnili iz Francije in drugod. Veliko povsem novega, nerazumljivega so videli in doživeli ob prihodu v rodne kraje. Zato so jim na tem zborovanju člani okrajnega odbora SIAU prikazali ves razvoj narodno osvobodilnega gibanja, ves ustroj nove ljudske oblasti. Povedali pa so jim tudi, da po tolikem trpljenju in preizkušnjah, ki jih je prestalo naše ljudstvo še vedno živijo med nami ljudje, ki ne razumejo, da je odklenkalo raznim špekulantom in izkoriščevalcem, da imajo demokratične ljudske množice oblast v rokah in jo bodo tudi obdržale. In ti elementi danes z vsemi silami delajo proti — za povrnitev starega reda — fašizma, da bi spet lahko strahovali in odirali narod.

S tega zborovanja so poslali pozdravno brzojavko maršalu Titu, voditelju demokratičnih ljudskih množic Jugoslavije.

Veseli, navdušeni so odhajali tovariši iz zborovanja in sklenili, se kmalu spet sestanejo in pogovorijo o nadaljnjih vprašanjih.

Pevski koncert v Idriji

Minulo soboto je glasbeno društvo iz Gorice priredilo v Idriji pevski koncert. Pevski zbor je pod vodstvom prof. Emila Komela in tov. Ivana Siliča podajal svoj program tako druzeno, da je vse navzoče spravil v krasno razpoloženje. Navdušenje je priklopelo do vrhunca, ko so peli pesmi »Poljuško polje« in »Pesem o svobodi«, katere so morali ponavljati.

Koncert je bil prava manifestacija slovenske pesmi. Ob zaključku smo vsi skupaj navdušeno zapeli našo narodno himno »Hej Slovani.«

Posnemajmo!

Idrijski rudarji in ostalo delavstvo so od zaslužka pri udarniškem delu darovali 100.000 lir odboru, ki ima nalogo, da poišče vse idrijske domačine partizane in druge žrtve fašističnega divjanja in jih prepelje na domače pokopališče.

S tem so idrijski delavci pokazali visok čut pietete do mrtvih tovarišev borcev. Posnemajmo jih!

Kdor še ni poravnal naročnine, naj to stori čimprej!

Množice Primorcev so proslavile 7. november.
(Zgoraj: množice v Idriji; spodaj: pogled na množico v Tolminu.)

Gregorčičeva založba v Trstu

Druga najstrašnejša svetovna vojna v zgodovini človeštva je končana in vsepovsod nastaja prerajeno novo življenje. Kakor se vsepovsod obnavljajo naše razrušene vasi in mesta, kakor se vsepovsod obnavljajo in odpirajo slovenske ljudske in srednje šole ter druge kulturne ustanove, tako je naše ljudstvo željno izobrazbe in si išče in čaka nove, današnjemu času primerne knjige.

Iz vseh krajev fašističnega preganstva in zaporov so se vrnili naši kulturni delavci in že poganja v Slovenskem Primorju novo, sveže cvetje umetniškega ustvarjanja. Tam, kjer je nekoč »Goriška Matica« zaorala v smrti tegobi prve brazde slovenske lepe knjige, bo danes zastavila plug »Gregorčičeva založba« v Trstu, ki ima namen, nuditi ljudstvu lepe in cenene knjige.

Na žalost svoboda našega Primorja še ni popolna in marsikaj se nam na prvi pogled zdi slično onim prilikam pred 25 leti, ko je »Goriška Matica« začela svoje delo. In vendar, kako globoka razlika.

Tudi po prvi svetovni imperialistični vojni so bile naše vasi ruševine. Strahotno je bilo razdejanje naše dežele, ki je bila posejana s stotisočimi grobovi naših ljudi, ki so padli za tuje koristi. Postali smo odrezani ud od lastnega telesa in bili po rapalski pogodbi prodani tuji državi in bili vsestransko izkoriščani, kakor nobena narodna manjšina na svetu ne.

V tem krvavem času nepopisnega razočaranja in iztreženja se je rodila »Goriška Matica«, da brani primorske Slovence pred kulturnim uničenjem. Menda je tej zamisli kumoval sovaščan Simona Gregorčič, dr. Anton Gregorčič, politični voditelj in kulturni delavec goriških Slovencev; soustanovitelj pa je bil France Bevk, ki je bil od vsega začetka in do konca njen sodruden in je sodeloval že pri prvem »Begunskem koledarju« za leto 1920.

Največji in najplodovitejši pisatelj Slovenskega Primorja med dvema svetovnima vojnama, France Bevk, je posvetil vse svoje sile ogromni nalogi »Goriške Matice«, ki ji je bilo vodilno geslo v ljudskem, prosvetnem obrambnem cilju. V tem, pa je bila tudi njegova veličina, ko ni le leposlovno ustvarjal, ampak v prvi vrsti napravil zgodovinski kulturni čin, brez obzira na fašistovske grožnje in žrtve, ki jih je moral doprinesiti.

France Bevk ni bil le urednik, bil je najplodovitejši pisatelj Matice, če štejemo še založbo »Luče«, ki je bila le del »Goriške Matice«. Lahko mirno trdimo, da bi brez Bevka ne bilo Matice, dasi so se okrog nje zbrali vsi pomembnejši primorski pisatelji, ki so ostali zvesti narodu pod fašistično strahovlado. Bili so to Damir Feigel, dr. Andrej Budal — Slavko Slavec, ki se je skrival tudi še pod psevdonimom Pastuškin in Ivo Dren; Ferdo Kleinmayer — Nande Vrbanjakov itd.

»Goriška Matica« je organizirala samostojno založniško zadrugo, ki je brez vsakega dobička skrbela za ceneno izdajo slovenskih knjig. In to naloge je Matica sijajno izpolnila in nudila za borih pet lir čitateljem od štiri do pet knjig vsako leto skozi četrto stoletja in tako zvesta svojemu ljudstvu vršila svojo sveto nalogo v najtežjih časih zgodovine Slovenskega Primorja.

V namen, da se nudi ljudstvu lepe in cenene knjige, se je osnovala v Trstu »Gregorčičeva založba«, ki bo hodila po poteh »Goriške Matice« in se bo zvesto držala njene tradicije

in nalog in smeri v korist in kulturni napredek svojega ljudstva.

Dobra knjiga je bila pač v vseh časih sredstvo in nositeljica izobrazbe med široke ljudske množice, njen namen je, nuditi ljudstvu poučnega čtiva, da narod ne bo ostajal neobglen in nezadosten zrel za nove čase, da se z razširjenim obzorjem ne bo dajal več nikomur zavajati kot predmet mešetarjenja z njegovo zemljo, mesom in dušo. Dobra knjiga je luč, ki širokim množicam odpira pogled izven sebe skozi okno samostojnosti in samoodločbe v svet, da se zna usmeriti potrebam novega časa in ohraniti s krvjo priborjeno pravico enakopravnosti in enakosti v političnem, gospodarskem in prosvetnem življenju.

Ta namen ima »Gregorčičeva založba« v Trstu, katere uredniški in upravni odbor se je sestavil takole: Jelinčič Zorko, predsednik; Sinkovec Adolf, tajnik; Panjek Ivan, blagajnik; Mihelič Josip, gospodar; Bevk France, dr. Puc Boris, Pertot Riko in Pahor Jože, odborniki.

Surovo ravnanje policije v Trstu

Pod naslovom »Obsojamo« prinaša »Primorski dnevnik« naslednji članek:

Ob priliki nacionalistične manifestacije, ki je bila v Trstu 3. novembra t. l., sta dva zavezniška policista prišla Italijana tov. Perrone Antona za noge in ga vlačila po trgu. (Slika je bila objavljena v nedeljski številki.)

Tov. Perrone se je 3. marca 1944 javil partizanski bazi v Bariju. Kot partizan je odplul iz Monopolija na otok Vis, ki je bil v rokah partizanov. Tam se je priključil I. Brdske mu divizionu I. proletarske dalmatinske brigade.

V juliju 1944 sta se angleški polk in I. proletarska dalmatinska brigada pripravljala na napad na otok Solto, ki je bil še v rokah Nemcev. Član štaba angleškega polka je bil tudi major Churchill, sin bivšega angleškega premiera. Ponóči sta se enoti izkrcali in napredovali za kilometer in pol v notranjost. Angleži so imeli nalogo napasti prednje nemške utrdbe z levega krila, partizani pa z desnega. Ob peti uri zjutraj se je začel napad. Na čelu angleške fronte so bili škotski godci, ki so igrali na pihala. Toda hud nemški ogenj jih je prisilil v zaklone. Nato so izvršili taktičen manever in se ponovno približali utrdbam. Pri teh operacijah so imeli že precejšnje izgube. Ker pa so Nemci dvignili belo zastavo, se je angleški polk začel približevati sovražnikovim utrdbam. Bili so že 600 m od utrdb, ko so Nemci spustili belo zastavo, začeli ostro streljati na angleške čete in pokosili mnogo vojakov. Nato so izvršili napad in med drugimi ujeli tudi majorja Churchilla.

»Gregorčičeva založba« bo periodično izdajala Prosvetno knjižnico. Knjige bodo izhajale v enotnem formatu in bodo po svoji vsebini zadovoljile vsakega čitatelja. Tudi Mladinska knjižnica že dela s polno paro. Naročniki bodo prejeli še pred božičem dve mladinski knjigi: Oskarja Hudalesa Triglavov polet in Venčeslava Vinklerja Mladec Dragožit. Izšel bo Koledar za leto 1946. Zbirka ruskih humoresk in drama Mire Pucove Svet brez sovraštva.

Priporočamo, da prosvetna društva pohitijo in završijo z nabiranjem naročnikov za knjige, kajti le tako bomo lahko določili naklado, da nihče ne ostane brez njih. Le tako bomo vredno in skupno vršili plemenito in zgodovinsko tradicijo »Goriške Matice« v »Gregorčičevi založbi«, da bo prišla naša knjiga kot dober družinski svetovalec in prijatelj v slednjo našo hišo.

Ko so partizani opazili potek boja, so drugače razporedili edinice in približevale se zasedli svoje in zavezniške prejšnje položaje. Njim se je priključil ostali del zavezniških čet. Vsi skupaj so nato izvršili napad in zavzeli sovražne utrdbe. Ob tej priliki so partizani rešili in obvezali vse zavezniške ranjence, ki so ostali zaradi umika na bojišču, rešili vse zavezniške ujetnike in med njimi tudi majorja Churchilla.

Eden izmed tovarišev, ki so rešili majorja Churchilla, je bil tovariš Perrone Anton. Major je bil ganjen do solz, ko je videl, da so ga rešili partizani. Ko ga je skupina tov. Perronea pripeljala na svoje poveljstvo,

se ji je major Churchill prisrčno zahvalil in pohvalil izredno junaštvo skupine.

Morda bo kdo rekel, da je to slučaj, in če bi policisti vedeli, kdo je tovariš Perrone, ne bi tako ravnali.

Za tiste smo že vnaprej pripravili odgovor.

Vse, kar se je zgodilo s tovarišem Perronejem, ni slučaj. Takih »slučajev« je bilo mnogo in smo o njih že poročali. Policija je z vsemi ljudmi, ki so hoteli razbiti izzivalno protiljudsko manifestacijo, ravnala enako surovo, medtem ko je izzivače ščitila, čeprav so tov. Perrone in tisoči protifašistov, ki so poskušali manifestacije razbiti, svoj antifašizem potrldili v napadih, v nevarnostih, v taboriščih in v ječah.

»V imenu sirot in revežev«

Rdeči križ Slovenije je uvedel zbirnalno akcijo, da pridobi sredstva za pomoč množici revežev in sirot še pred zimo. Naloge Rdečega križa so ogromne, ker je beda neizmerna. Na pomoč kličejo sirote brez staršev, ki so padli na bojiščih za našo svobodo, ali pa so bili umorjeni od fašistov in njihovih pomagačev na moriščih in v italijanskih in nemških taboriščih; nujno moramo pomagati tudi invalidom in žrtvam fašističnih taborišč, ki so se goli in bosi ter napol živi vrnili v svoje bedne in izropane domove. Poleg takih neposrednih žrtev fašizma pa imamo toliko bede in gorja kot posledico proti pravim idealom človeštva in posebej še proti miroljubnim slovanskim narodom naperjene vojne, da mora v globokem sočutju in usmiljenju drhteti srce vsakega pravega človeka.

Usmiljenje in pomoč pa terja od vseh pravih, zavednih ljudi tudi čut vzajemnosti in odgovornosti. Prežeti od tega čuta moramo misliti tudi na bodočnost in ne sme se zgoditi, da bi naši potomci na kakršen koli način občutili in ugotovili ter nam očitali malomarnost pri lajšanju vojne-gorja in pri obnovi porušene domovine.

Vsi, ki v duhu in zavesti narodne skupnosti vselej in povsod izkazujejo svojo dobrodelnost, ne prezrite velike in nujno potrebne pomožne akcije Rdečega križa!

Rdeči križ Slovenije je prepričan, da smatrate človekoljubno organizacijo Rdečega križa za svojo ter da boste po njej dajali duška svojemu dobrodelnemu hotenju in plemenite-

mu zavzemanju za boljše in srečnejše življenje našega narodnega občestva.

V tem prepričanju so razposlane te prošnje in vabila za sodelovanje pri sedanji zbirni akciji in gotovo bo vsako tako vabilo doseglo nekaj pomoči v denarju ali v blagu za olajšanje največjega gorja, darovalcu pa v lepo zadoščenje.

Na podlagi odloka Vojne Uprave J. A. za Julijsko Krajino, Istro, Reko in Slovensko Primorje z dne 30. X. 1945 št. 4010 izdaja Pov. PN00 za Slovensko Primorje naslednji

Cenik št. 6

Zitarice:

Pšenica Lir 12, ječmen 11, rž 12, oves 11, kuruza 11, proso 12.

Moka:

Pšenična bela moka Lir 16,50, pšenična enotna moka 15,50, koruzna moka 12, ržena moka 15,50, sojina moka 15,50, pšenični zdrob 18, koruzni zdrob 18,50, ješprenj 16.

Otrobi:

Pšenični Lir 5,50, ostalih vrst 5.

Kruh:

Iz bele moke (z 20 odstotki rži ali soje) Lir 16,50, iz enotne moke (z 20 odstotki rži ali soje) 15,50.

Poljski pridelki:

Rižol UNRRA Lir 15,50, grah 19, riž, nestalna cena, ki se bo odredila od primera do primera, krompir pri producentu 12, pri detajlistu 13, prodajna 15, repa pri producentu 6,50, prodajna 8, korenje pri producentu 8, prodajna 10, kisle repa 13, kisle zelje 25.

Maščobe:

Svinjska mast UNRRA Lir 130, domača mast, cena bo odredjena naknadno, olje za liter 80, surovo maslo 215, kuhano maslo 275, margarina namizna 135, margarina za kuho 105.

Mleko:

Kond. sladkano, doz. 453 g Lir 44, kond. nesladkano, doz. 453 g 36, mleko v prahu kilogram 44, mleko sveže, pri producentu 14, pri zbiralecu 16, prodajna 20, sir UNRRA 120.

Razno:

Sušena ovčina UNRRA Lir 86, slanina z mesom (panceta) 130, sardine v olju, kilogram 234, slaniki v slani vodi, kilogram 115, sušeni bakalar (polenovka) 140, mlet kavin nadomestek 140, surova kava 338, biskvit 58, čaj 585, kakao 220, čokolada 220, sladkor 82, marmelada 145, milo UNRRA za pranje 78 odstotno 89, milo UNRRA v prahu 83, vžigalice Cerini, komad 10.

Ostali monopolski izdelki po monopolskem ceniku.

Vino za alkoholno stopinjo v gostilni Lir 9.

Cene so mišljene na drobno za potrošnika in za 1 kilogram v kolikor ni posebnih označb pri posameznih predmetih.

Te cene stopijo v veljavo dne 4. novembra 1945 in so od tega dne dalje obvezne za vse področje Pov. PN00 za Slovensko Primorje. Obenem prenehanje veljati vse s prejšnjimi odloki in ceniki določene cene, ki se tičejo predmetov vsebovanih v tem ceniku.

Prekoračenje cen določenih v tem ceniku se kaznuje po odloki o pobijanju gospodarske sabotaže in neupustne špekulacije.

Ajdovščina, dne 31. oktobra 1945.

Naečelnik odseka za trgovino in preskrbo: Bernot Franc l. r.

Tajnik Pov. PN00 za Slovensko Primorje: France Perovšek l. r.

Slovenska prosvetna zveza ima namen izdati enotne legitimacije in štampiljke za vsa prosvetna društva. S tem hoče tudi na zunanji manifestirati enotnost prosvetnega dela v Slovenskem Primorju.

Zato naj prosvetna društva čim prej javijo svoj pristop k okrožnim odborom Slovenske prosvetne zveze, ta pa naj glavnemu odboru aemudoma pošljejo seznam društev, ki nameravajo naročiti enotno izkaznico in štampiljko.

Pohitite s prijavi, čim več prijav bo, tem cenejeje bodo legitimacije in štampiljke in glavnemu odboru bo mogoče določiti, v kakšni nakladi naj se tiskajo.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA, Trst, via Carducci 6/III.

Kadar prodajate, kupujete ali zamenjujete

zaupajte preko domačih zadrug nakup, prodajo in kompenzacijo vsega previška kmetijskih pridelkov, kot

krompirja • repe • zelja • sadja • vina itd.,
drv in vseh vrst lesa • obrtnih izdelkov in industrijskih proizvodov

Uvoznemu in izvoznemu zavodu

»UIVOD« družba
z o. z.
TRST • via Torrebianca 29/II
Telefon 50-15